

RAZISKOVALNA NALOGA

**DOMOLJUBJE V KLEKLOVIH IN
GREGORČIČEVIH IZBRANIH PESMIH**

PODROČJE: SLOVENSKI JEZIK ALI KNJIŽEVNOST

Avtorica: TAJA PINTARIČ

Mentorica: Milena Mohorko

Somentorica: Martina Ternar Gabor

Murska Sobota, februar 2025

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici, učiteljici slovenščine, gospe Mileni Mohorko, ki me je skozi cel proces izdelave raziskovalne naloge vodila, mi pomagala in svetovala ter mi potrpežljivo stala ob strani. Prav tako se zahvaljujem somentorici, učiteljici Martini Ternar Gabor, ki mi je pomagala poiskati ustrezno gradivo in mi stala ob strani. Lepo se zahvaljujem tudi dr. Stanislavu Zveru, duhovniku, ki je prijazno odgovoril na moja vprašanja v intervjuju. Zahvaljujem se svojim staršem in prijateljem, ki so me bodrili, ko mi je zamnjkovalo zagona. Hvala vsem, ki ste sodelovali pri izdelavi raziskovalne naloge.

POVZETEK

Ob pomenljivem lanskem jubilejnem letu dveh velikih slovenskih pesnikov, ki sta kot duhovnika živela in delovala na narodno izpostavljenem območju, sem želela поблиže spoznati njuno gorečnost za ohranjanje slovenskega jezika med svojimi rojaki.

V svoji raziskovalni nalogi sem se najprej osredotočila na življenji obeh pesnikov, ki sem ju hotela podrobno predstaviti. Nato sem njuni življenji na kratko primerjala, potem pa se poglobila v analizo njunih pesmi. Odločila sem se, da analiziram pet Kleklovih in pet Gregorčičevih izbranih domoljubnih pesmi, kar sem storila s pomočjo enajstih izbranih pesniških elementov. Po opravljeni analizi sem zapisala svoje ugotovitve, izpisala skupne značilnosti in jih primerjala z namenom, da najdem podobnosti in razlike med njunimi domovinskimi pesmimi. Želela sem tudi izvedeti, kako se vzhodno pesništvo razlikuje od zahodnega ter kako se v njunih pesmih odraža duhovniški poklic.

Iz intervjuja, ki sem ga opravila z duhovnikom, dr. Stanislavom Zverom, sem izpisala pomembne iztočnice in ga na kratko analizirala. Intervju sem opravila z namenom, da bi o Jožefu Kleklu, ki je v primerjavi z Gregorčičem manj znan, izvedela še več novega, kakšen je bil njegov vpliv na Črenšovce in Prekmurje, in kako ga ljudje dojemajo danes.

KLJUČNE BESEDE: Jožef Klekl, Simon Gregorčič, domoljubje, domovinske pesmi, analiza, primerjava.

ABSTRACT

On the occasion of last year's significant jubilee year of two great Slovenian poets, who lived and worked as priests in a nationally exposed area, I wanted to get to know more about their zeal for preserving the Slovenian language among their compatriots.

In my research, I first focused on the lives of both poets, whom I wanted to present in detail. I then briefly compared their lives, and later delved into the analysis of their poems. I decided to analyze five patriotic poems by Klekl and five by Gregorčič, which I did using eleven selected poetic elements. After completing the analysis, I wrote down my findings, outlined common features, and compared them with the aim of identifying similarities and differences between their homeland poems. I also wanted to find out how Eastern poetry differs from Western poetry and how the priesthood vocation is reflected in their poems.

From an interview I conducted electronically with the priest from Črenšovci, Dr. Stanislav Zver, I extracted key points and briefly analyzed it. I conducted the interview to learn more about Jožef Klekl, who is less known compared to Gregorčič, to understand his influence on Črenšovci and Prekmurje, and how people perceive him today.

KEYWORDS: Jožef Klekl, Simon Gregorčič, patriotism, homeland poems, analysis, comparison.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	4
2 METODOLOGIJA.....	5
2.1 Namen raziskovalne naloge.....	5
2.2 Cilji raziskovalne naloge	6
2.3 Raziskovalne hipoteze	6
3 TEORETIČNI DEL.....	2
3.1 Življenje in delo Jožefa Klekla.....	2
3.1.1 Rojstvo	2
3.1.2 Šolanje.....	3
3.1.3 Službovanje.....	5
3.1.4 Upokojitev.....	11
3.1.5 Smrt.....	12
3.1.6 Dolga pot domov.....	12
3.2 Življenje in delo Simona Gregorčiča.....	15
3.2.1 Rojstvo	15
3.2.2 Šolanje	15
3.2.3 Službovanje.....	17
3.2.4 Upokojitev.....	25
3.2.5 Smrt.....	27
3.3 Primerjava Gregorčičevega in Kleklovega življenja	27
4 EMPIRIČNI DEL – IZBRANE DOMOLJUBNE PESMI.....	29
4.1 Literarni pojmi.....	30
4.2 Analiza Kleklovih izbranih pesmi	32
4.2.1 Kaj je Mūra šepetala?.....	32
4.2.2 Na Goričkom je moj dom	35
4.2.3 Ljubi svoj jezik	37
4.2.4 Mūra svojoj sestrici Rabi	39
4.2.5 Slovenska krajina	42
4.3 Analiza Gregorčičevih izbranih pesmi	45
4.3.1 Soči	45
4.3.2 Nazaj v planinski raj	48
4.3.3 Bratje, oh, nikar kopati (iz cikla Iskrice domorodnih).....	50

4.3.4 Kmetski hiši	51
4.3.5 Domovini	53
4.4 Ugotovitve	54
4.4.1 Kleklove pesmi	54
4.4.2 Gregorčičeve pesmi	55
4.4.3 Primerjava	56
5 INTERVJU	59
5.1 Analiza intervjuja.....	63
6 ZAKLJUČEK.....	65
7 LITERATURA IN VIRI	68

KAZALO SLIK

Slika 1: Jožef Klekl st. pred domačo hišo s svojimi starši	2
Slika 2: Dr. Franc Ivanocy, Kleklov veliki zgled	4
Slika 3: Naslovnica 1. številke Marijinega lista	8
Slika 4: Jožef Klekl st., predan duhovnik.....	10
Slika 5: Jožef Klekl kot prekmurski narodni buditelj	12
Slika 6: Premestitev Kleklovih posmrtnih ostankov v Črenšovce	14
Slika 7: Predsednica je položila venec v spomin Jožefa Klekla ob prazniku priključitve Prekmurja k matičnemu narodu	14
Slika 8: Rojstna hiša Simona Gregorčiča	15
Slika 9: Iskrice domorodne v Glasniku	16
Slika 10: Simon Gregorčič	18
Slika 11: Dragojila Milek	20
Slika 12: Poezije I	23
Slika 13: Poezije II	25
Slika 14: Poezije III.....	26
Slika 15: Kleklova pesem, objavljena v Novinah	32
Slika 16: Reka Mura.....	34
Slika 17: Goričko	36
Slika 18: Kleklova pesem, objavljena v Novinah	39
Slika 19: Sestri Mura	41
Slika 20: ... in Raba	41
Slika 21: Prekmurje.....	44
Slika 22: Soča.....	47
Slika 24: Planinski raj Posočja	49
Slika 24: Rojstna hiša Josipa Jurčiča na razglednici	52
Slika 25: Duhovnik dr. Stanislav Zver	63

1 UVOD

Našo domovino je skozi svoje pesmi opevalo že veliko pesnikov. Slovenska zemlja je nepopisno lepa, bogata in na vsakem koraku ponuja svoje zaklade. Marsikateri duši daje navdih, saj je bila skozi zgodovino teptana, močnejši in številčnejši sosede so jo hoteli potujčiti in si jo prisvojiti. Toda moč, dostojanstvo in notranji čut pripadnosti slovenskega človeka temu kosu raja je rojeval bogata besedila, ki so zapisana v vezani in nevezani besedi. Domoljubje je tako postalo ena glavnih tem v slovenski književnosti. Gregorčič je s svojimi spevnimi pesmimi tako rekoč ponarodel in se globoko zapisal v slovenskega človeka, ki se je oklepal svoje domače zemlje. Izvrstno je skozi verze opisal svoje želje, hrepenenja in prepričanja, s katerimi je poistovetil misli vseh Slovencev, zlasti še Primorcev. Klekl je s svojo trdo voljo in močnim duhovnim uvidom opogumljal prekmurskega človeka, da ni klonil pred Madžari. Čeprav je poznan bolj ali manj le v Prekmurju, je za našo domovino storil ogromno pomembnega in nedvomno pripomogel k priključitvi Prekmurja k matični domovini. Njegove domoljubne pesmi vsebujejo pomembna moralna sporočila, ki nas učijo življenjskih naukov in nam dajo veliko misliti.

To temo sem si izbrala zato, ker sem želela izvedeti več o slovenski domovinski književnosti, saj se mi je zdelo, da je za razvoj naše države in kulture zelo pomembna. Lansko leto, 2024, je minilo tudi v znamenju obletnic: 180 let od rojstva pesnika Simona Gregorčiča ter 150 let od rojstva pesnika Jožefa Klekla st. Ta dva pesnika sem ob pomoči mentorice nekako povezala in tako našla idejo ter ustvarila temo za mojo raziskovalno nalogo, saj sta oba zelo veliko pripomogla k razvoju slovenske kulture in književnosti ter napisala ogromno domoljubnih pesmi na različnih koncih našega ozemlja.

2 METODOLOGIJA

Pri izdelavi raziskovalne naloge sem si pomagala z različnimi tehnikami. Za zbiranje podatkov o življenju in delu izbranih pesnikov in iskanje besedil pesmi sem uporabljala strokovno literaturo, digitalizirana gradiva in spletne vire.

V empiričnem delu sem si pri analiziranju in primerjanju izbranih Kleklovih in Gregorčičevih domovinskih pesmi pomagala predvsem s pomočjo izbranih pesniških sredstev ter njihovo razlago v strokovni literaturi.

Iz intervjuja, ki sem ga opravila z duhovnikom, dr. Stanislavom Zverom, sem izpisala pomembne iztočnice ter analizirala njegovo pojmovanje Jožefa Klekla.

2.1 Namen raziskovalne naloge

Slovenski prostor je bil v preteklosti stiščišče pomembnih dogajanj, še posebej je bilo to čutiti na obrobni pokrajini. Ob 180. obletnici Gregorčičevega rojstva in 150. obletnici rojstva Jožefa Klekla st. sem razmišljala o pomenu njunih del in prizadevanj za obstoj in razvoj maternega jezika ter o njunem prizadevanju za širjenje in zavedanje narodne zavesti.

Namen moje raziskovalne naloge je bil na podlagi izbranih domoljubnih pesmi Simona Gregorčiča in Jožefa Klekla st. le-te analizirati, jih primerjati ter zapisati ugotovitve, kako se vzhodno (Kleklovo) domovinsko pesništvo razlikuje in v čem si je podobno z zahodnim (Gregorčičevim) v prelomnem zgodovinskem času.

Simon Gregorčič je v slovenskem književnem prostoru kanonski avtor, ki ga zaradi njegove pomembnosti na področju domovinske književnosti spoznavamo tudi v 9. razredu osnovnošolskega izobraževanja.

Jožef Klekl st. je v slovenskem književnem prostoru manj poznan, Prekmurci pa so njegovo življenje in delo globlje spoznavali v letu 2024, zato me je zanimalo, zakaj ga v nekaterih člankih omenjajo kot pomembnega pesnika, politika, duhovnika.

Z namenom pridobivanja podatkov sem z duhovnikom, dr. Stanislavom Zverom, Kleklovim doktorantom, opravila intervju. Želela sem izvedeti, kako Klekla po njegovem mnenju ljudje

dojemajo danes, kakšen vpliv je imel Jožef Klekl st. na prekmursko kulturo in kako je s svojimi pesmimi, literarnim ustvarjanjem vplival na slovensko besedo.

2.2 Cilji raziskovalne naloge

- Predstaviti življenji in dela obeh pesnikov;
- na kratko primerjati njuni življenji;
- analizirati pet Kleklovih in pet Gregorčičevih izbranih domoljubnih pesmi s pomočjo pesniških sredstev;
- primerjati domovinske pesmi obeh pesnikov;
- najti razlike in podobnosti med vzhodnim in zahodnim domoljubnim pesništvom;
- ustvariti QR kode za dostop do izbranih pesmi, ki so uglasbene ali pete,
- s pomočjo intervjuja ugotoviti, kako župnik, dr. Stanislav Zver, dandanes doživlja Jožefa Klekla, njegova dela ter kako ga približuje drugim.

2.3 Raziskovalne hipoteze

Med prebiranjem literature in virov sem si zastavila štiri hipoteze.

1. V Gregorčičevih in Kleklovih domovinskih pesmih se odraža duhovniški poklic.
2. Gregorčičeve domovinske pesmi so poznane v celotnem slovenskem prostoru, Kleklove pa le v Prekmurju.
3. Gregorčičeve domovinske pesmi so bolj otožne od Kleklovih zaradi njegovega nezadovoljstva v duhovniškem poklicu in močnega vpliva Italijanov na Primorsko.
4. Oba pesnika pišeta pesmi tudi v narečju.

3 TEORETIČNI DEL

3.1 Življenje in delo Jožefa Klekla

3.1.1 Rojstvo

Jožef Klekl starejši (v nadaljevanju Jožef Klekl) je bil rojen 13. oktobra 1874 na Krajni v župniji Tišina. Njegov oče Štefan je bil znan kot dober lovec in razgledan človek, saj je končal meščansko šolo in obvladal slovenski, madžarski in nemški jezik. Mati Terezija, roj. Žalman, pa kot skrbna, dobra krščanska žena in mati. V družini je bil Jožef najstarejši otrok, imel je še sestre Barbaro, Terezijo, Alojzijo in Verono ter brate Janeza, Andreja in Štefana, ki so, žal, umrli zelo mladi (Smej, 1996: 5–9).

Jožefa Klekla starejšega tako imenujemo zato, da ga razločujemo od njegovega bratranca po očetovi strani, Jožefa Klekla mlajšega. Iz rodbine Klekl so postali skoraj istočasno kar trije duhovniki. Za Jožefom je duhovnik postal Dominik Klekl, za njim pa še že omenjeni bratratnec, Jožef Klekl mlajši (Štumf, 2006: 89).

Slika 1: Jožef Klekl st. pred domačo hišo s svojimi starši

Vir: (Štumf, 2006: 286)

3.1.2 Šolanje

Jožef Klekl je obiskoval ljudsko šolo na Cankovi, kjer je bival pri starih starših. Poučevala sta ga slovensko zavedna učitelja Nikolaj Ficko in Anton Števanec. Oba pedagoga sta v mladem Kleklu utrjevala slovensko zavest, ki jo je prinašal iz rodne hiše (Štumf, 2006: 23).

O svoji rojstni hiši je zapisal: »Naša domača hiša, kjer sem se bil rodil, je bila vedno slovenska in doma, v tej rodni hiši, se je z menoj vred rodil tudi slovenski duh, zavest, ponos slovenstva.« (<https://skofija-sobota.si/jozef-klekl-st->, pridobljeno 25. 1. 2025).

Ta Kleklov zapis kaže njegovo predanost slovenščini, slovenski kulturi in duhu, ki pa se je, kakor je zapisano, začela že v rojstni hiši.

Na željo staršev je leta 1883 Jožef Klekl odšel bivat v Lendavo, kjer se je učil madžarščine, kar mu je pozneje omogočilo, da je bil sprejet na nižjo gimnazijo v Kőszegu na Madžarskem. V letih 1885–1889 je bil gojenec benediktincev v t. i. Kelcz-Adelffyjevi ustanovi za revne dijake. Za njegovo bivanje so starši plačevali, hkrati pa mu je bilo tam omogočeno branje in izposoja knjige iz zavodske knjižnice (Štumf, 2006: 23).

Višjo gimnazijo je zaključil na Sombotelu pri premonstratencih, kjer je leta 1893 maturiral. V gimnaziji je bil med najboljšimi dijaki. Kot učenec je bil izredno marljiv, vesel in skrben. Zaradi sposobnosti, ki jih je pokazal v sombotelski gimnaziji, so ga predstojniki nameravali poslati v centralno bogoslovje v Budimpešto, a je namero preprečila Kleklova bolezen. Tako je po maturi vstopil v sombotelsko bogoslovje. V času Kleklovega teološkega študija je sombotelsko škofijo vodil Kornelij Hidasy, ki je v tistem času postavil novo semeniško vodstvo. V bogoslovje je uvedel razne pobožnosti, med njimi čaščenje presvetega srca Jezusovega. Ob tem škofu je kot bogoslovni profesor 6 let bival tudi Kleklov župnik Franc Ivanocy. Velik vpliv na njegov študij je imel tudi Béla Honti, sombotelski duhovnik (Štumf, 2006: 24).

O Kleklovem študiju v bogoslovju je škof Smej (1996: 10–12) menil, da se je Klekl v bogoslovju, zelo resno, kljub svoji veseli naravi, pripravljajal na duhovniški poklic.

Klekl je z vestnostjo in odgovornostjo stopal na pot duhovništva v bogoslovnih letih, o čemer priča njegova karakteristika in marljivo opravljanje študija z voljo in veseljem. Pokazal je zavzeto napredovanje v duhovnem življenju in bogoslovni znanosti. 11. julija 1897 je bil Klekl v Sombotelu posvečen v mašnika (Štumf, 2006: 24).

Svoje počitnice je preživljal ob svojem učitelju, dr. Francu Ivanocyju, ki je leta 1889 prišel za župnika v Tišino. Ob njem si je Klekl ustvarjal osebnost globoko slovensko čutečega duhovnika. »V dijaških letih smo se sestajali z dijaki z one strani Mure, dopisovali smo si. Mi s te strani smo dobivali slovenske knjige, pa tudi navdušenje za narodno stvar. V Sombotelu se je zgodilo, da je slovenski dijak madžarskemu profesorju v obraz in brez strahu povedal: Mi, Slovenci zahtevamo slovenske šole, celo slovensko univerzo in slovenski narod,« je pravil Klekl (F. Gomilšek, Po trpeči ljubezni k svobodi, v Slovenec 57, 1927: 186, 4).

Menil je, da bi se moral slovenski narod na vzhodni strani Mure združiti s preostalim ter se rešiti madžarske oblasti. Na Tišini so se potem ob dr. Ivanocyju navduševali duhovniki za Slovenijo, za skupni napredek slovenskega naroda (Zver, 2001).

Slika 2: Dr. Franc Ivanocy, Kleklov veliki zgled

Vir: (<https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/dr-franc-ivanocy-prekmurski-narodni-buditelj/>, pridobljeno 25. 1. 2025)

3.1.3 Službovanje

Klekl je bil svojemu delu kot duhovnik zelo predan, vse njegove druge službe pa so rasle iz duhovništva. To govori tudi njegova izjava: »Moj življenjski smoter je bil odrešitev duš. Da to dosežem, sem v smislu božjih zapovedi uporabljal vsa sredstva, ki peljejo k cilju, čeprav sem pri tem naletel na mnoge ovire.« (S. Zver, 2000)

»Kako je bilo, ko ste začeli z javnim delovanjem v Slovenski krajini, gospod poslanec?« je zastavil vprašanje Kleklu sodelavec Slovenca, ko je minilo 10 let od priključitve Prekmurja k matični domovini, 17. avgusta 1919.

Med drugim je Klekl v enem od člankov za Slovenca na vprašanje, kako je bilo, ko je začel z javnim delovanjem v Slovenski krajini, kjer ga je novinar nazival z gospod poslanec, odgovoril: »Najprej, nisem poslanec, ampak navaden župnik v pokoju. Našim ljudem sem le duhovnik, njihov prijatelj. Le ljudem in svoji zemlji sem živel – po tolikih letih borbe in vsestranskega prizadevanja se veselim tega praznika, ki stoji pred nami.« (S. Zver, 2001)

Slovenska zastava prvič v Prekmurju

11. julija 1897 je bil Klekl v Sombotelu posvečen v mašnika in 25. julija imel na Tišini svojo prvo mašo (Štumf, 2006: 24).

V Slovencu leta 1929 je Franc Gomilšek omenil, da je sam bil na novi maši, kamor je prinesel dve slovenski zastavi in ju dal pritrčiti zraven madžarske zastave. »V uti pa sem dobremu ljudstvu poudarjal pomen tega trenutka, ko sta prvič na ogrsko-slovenski zemlji zaplapolali slovenski narodni zastavi. Ljudstvo je bilo izredno veselo in navdušeno.« (<https://radio.ognjisce.si/sl/270/novice/37565/v-crenovcih-letu-2024-posvetili-gradniku-slovenstva-jozefu-kleklu-starejsemu.htm>, pridobljeno 25. 1. 2025)

Pobožni prekmurski Slovenci in Slovenke so se zbrali v Župnijski cerkvi v Tišini, da bi se udeležili tega slavnostnega dogodka. Na maši je pridigal martjanski župnik Jožef Bagari. Po slovesnosti v cerkvi so goste na novomašnikov dom usmerjali slavoloki s slovenskimi napisi med njimi tudi ta: »Danes je v tej hiši prišlo zveličanje,« je omenjal obiskovalec Gomilšek, ki je stal pred Kleklovo hišo. (<https://radio.ognjisce.si/sl/270/novice/37565/v-crenovcih-letu-2024-posvetili-gradniku-slovenstva-jozefu-kleklu-starejsemu.htm>, pridobljeno 25. 1. 2025)

Novomašniku je nato spregovoril Jožef Borovnjak, cankovski župnik, in vse prisotne vzpodbudil k zvestobi do maternega jezika. »Kdor jezik materin zaničuje in se v njem govoriti sramuje, ni in ne more biti pošten človek, ne dober kristjan, niti zvest državljan.« (Štumf, 2006: 24)

Kot lahko razberemo, je tisti poletni dan bil prelomen za Klekla kot duhovnika in mašnika ter prav tako za vse prekmurske Slovence. S tem dogodkom se že kažejo znaki upora in zavzete želje po osamosvojitvi oz. odcepitve Prekmurja od Madžarske. Tisti dan je preprosto ljudstvo, osveščeno od slovenskih duhovnikov, »čutilo slovensko«. Sam Gomilšek pa je trdil: »Dajmo ljudstvu le mnogo domačih dušnih pastirjev po božji volji in njegovem srcu, pa se nam ni treba bati, da bi izginil v morju madžarstva ta zadnji ostanek nekdanjih panonskih Slovencev.« (<https://radio.ognjisce.si/sl/270/novice/37565/v-crensovicih-letu-2024-posvetili-gradniku-slovenstva-jozefu-kleklu-starejsemu.htm>, pridobljeno 25. 1. 2025)

Klekl kot kaplan na Tišini (1897–1902)

Narodne želje od nove maše so se začele uresničevati. Iz vseh dobrih spodbud in misli je začel rasti Kleklov duhovniški, narodnočuteči duh. Prva Kleklova duhovniška postaja je bila domača župnija, kamor ga je škof Hidasy nastavil 15. julija 1897 k mentorju župniku Ivanocyju. Pri njem je Klekl razvil svoj življenski pogled, ki mu je vse življenje ostal neomajno zvest. Na Tišini je Klekl ostal 5 let. V teh letih je duhovniško zelo zrasel, se naučil in izkusil. Pri Ivanocyju je Klekl razvil svoj življenski program: delati za vernost in narodne pravice prekmurskih Slovencev, ne glede na žrtve. Pridobil je tudi pogum za izpeljavo tega programa, ki mu je vse življenje ostal nedvomno zvest in koristen (Štumf, 2006: 24).

Klekl sam je rekel o Ivanocyjevem mentorstvu: »Trdno sem se oklenil svojega voditelja, dr. Ivanocyja, in vseh njegovih pomočnikov. Čeprav smo imeli nove šole z novimi znanostmi, smo vendar z največjim spoštovanjem gledali na dr. Ivanocyja, ki je s svojimi življenjskimi izkušnjami več znal, kot je zneslo vse naše učenje.« (<https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obljetnica-meseca/1920-jozef-klekl-st>, pridobljeno 25. 1. 2025)

Ravno v času, ko je Klekl služboval v rojstni župniji, je Ivanocy imel hude boje s svojimi nasprotniki, z madžarsko-šovinističnimi liberalnimi krogi, med katerimi je bilo tudi veliko duhovnikov. Klekl mu je bil pri tem v veliko oporo. Ivanocyjeva predanost in gorečnost sta hitro prešli tudi v Klekla. Ivanocy je s članki v Szombathelyi Ujság Altkotmány (Somboteljskih

ustavnih novicah) razkrinkaval madžarske liberalce in ostro nasprotoval raskristjanjevanju. Ker mu na verskem področju niso mogli priti do živega, so začeli proti njemu boj na narodnostnem področju. Tako so v liberalnih listih Muraszombat és vidéke in Vasvármegye (Murska Sobota in okolica; Železna županija) obtožili Ivanocyja in Klekla, da učita otroke krščanski nauk v slovenščini; da so v tišinski cerkvi slovenski napisi itd. Tako so učitelju in učencu (Ivanocyju in Kleklu) očitali panslavizem (ideja o kulturni vzajemnosti in politični združitvi vseh Slovanov).

Leta 1902 so tišinski otroci na birni odgovarjali slovensko po slovenskih veroučnih knjigah, a to madžarskim učiteljem ni bilo niti najmanj všeč. Čeprav so otroci in odrasli neprimerljivo bolj razumeli mašo in učenje verouka v slovenskem jeziku, so madžarski liberalni učitelji ter notarji tožili po višji cerkveni oblasti. Sam veliki župan je zahteval od škofa, naj ukrepa proti »nevarnima slovenskima duhovnikoma.« Tako so Klekla prestavili med Nemce in Hrvate v Incéd. O tem piše Franc Ivanocy: »V mesecu juliju (1902) je škof kljub svoji obljubi premestil kaplana Klekla, da je zadovoljil liberalni struji. Da dokaže svojo solidarnost z liberalnimi politikami, je premestil tudi Ivana Bašo, jurjevskega kaplana. Ravno ta najboljša kaplana je za plačilo premestil med Hrvate.« (<https://szlovenszkakrajina.wordpress.com/2011/02/10/jozef-klekl-st/>, pridobljeno 25. 1. 2025).

Kot kaplan je Klekl Ivanocyju veliko pomagal pri obnovi tišinske gotske cerkve. Skupaj sta uvajala tudi ljudsko cerkveno petje in širila mohorjevke.

Tako je Klekl v domačem okolju in ob Ivanocyju, zglednem učitelju, vse bolj zorel v rodoljubno osebnost, ki je Slovence na levi strani Mure skoraj pol stoletja usmerjala in podpirala v humane, kulturne in narodne vrednote. Vernike nista učila maše v slovenščini zaradi dohodka, temveč zaradi pastoralne dolžnosti (Štumf, 2006: 104; <https://skofija-sobota.si/dr-franc-ivanocy>, pridobljeno 25. 1. 2025).

Kaplan v Incédu (1902–1903)

Kleklova druga dušnoprastirska postaja je bila župnija Incéd na Gradiščanskem. V Incédu je bilo versko življenje zanemarjeno. Večina moških je odhajala na delo v Gradec, od koder so domov prinašali nevero in duhovno mlačnost. Cerkev je bila tam skoraj ves čas prazna (Štumf, 2006: 105).

Eno leto Kleklovega trdega dela in prizadevanja je stanje precej spremenilo. Mašnik in župnik Ivan Camplin pravi, da se je Klekl v Incédu posvečal vsem, ne glede na narodnost. Pomagal je Nemcem, Hrvatom in Madžarom (<https://szlovenszkakrajina.wordpress.com/2011/02/10/jozef-klekl-st/>, 28. 1. 2025).

Kaplan v Črenšovcih (1903–1905)

Kot kaplan v Črenšovcih je Klekl na pobudo Ivanocyja 8. decembra 1904 izdal prvo številko Marijinega lista in ga izdajal vse do leta 1941. Pomagal je zbrati tudi veliko denarja za obnovo črenšovske cerkve (10400 kron) (Štumf, 2006: 24).

Slika 3: Naslovnica 1. številke Marijinega lista

Vir: (<https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/marijin-list-1904-1941-2/>, pridobljeno 27. 1. 2025)

Začel je objavljati članke in pesmi, slednje je pod psevdonimom Srčen objavljajal v Marijinem listu, prav tako tudi v Novinah in Kalendarju Srca Jezusovega. V svojih zapisih si je prizadeval, da je cerkev odvisna predvsem od notranjega bogastva ljudi in njihove duhovne globine.

Klekl je v času delovanja v Črenšovcih s svojimi deli vplival na začetek osvobajanja, ki je rodilo sadove leta 1919 z združitvijo prekmurskih Slovencev z matičnim narodom. V Novinah mu je uspelo predstaviti odgovore na takratna ključna družbena vprašanja, ki so se nanašala na gospodarstvo, kmetijstvo, obrt, socialo, prometno in poštno infrastrukturo, družino, katoliško vero, vzgojo, izobraževanja, jezik in slovensko kulturo (<https://www.youtube.com/watch?v=Z0XuOA7TDbc>, pridobljeno 25. 1. 2025).

Hkrati pa se je Klekl zavedal, kar mu je poudarjal Ivanocy, da vera ostane otroku vse življenje tuja, če mu je posredovana v tujem jeziku. Njegova prva izdana pesem je nosila naslov »Zakaj se jaz pri Jezusu rad držim.« (Štumf, 2006:15)

Župnik pri Sv. Sebeščanu (1905–1910)

Leta 1905 je bil Klekl (ne da bi za to prosil) spet premeščen, in sicer k Sv. Sebeščanu v Pečarovcih nazaj k mentorju Ivanocyju, ki se je njegove vrnitve zelo razveselil. Svoje veselje je 11. januarja 1905 Ivanocy pisno izrazil škofu: »Prezvišeni gospod škof! Sprejmite mojo prisrčno zahvalo, da ste v župnijo Sv. Sebeščana poslali tako gorečega dušnega pastirja, ki bo zmožen ne samo nadomestiti desetletno opustitev v župniji sami, marveč bo s svojo znano dejavnostjo dobro vplival tudi na sosednje župnije.« (Štumf, 2006: 24)

Že v Črenšovcih, še bolj pa pri Sv. Sebeščanu, je Klekl vzpostavil »družinsko pastoralo«. V razmeroma kratkem času je obiskal vse družine in jih navduševal za pristno krščansko življenje. /.../ Bil je tudi iskan spovednik. V župniji s 1200 verniki je bilo leta 1909 razdeljenih 7600 obhajil, kar je za takratno pojmovanje prejetanja sv. obhajila zelo veliko (Štumf, 2006: 159).

Klekl je tudi čudovito prenovil to cerkev v Pečarovcih, skrbel je za zgraditev novega gospodarskega poslopja, obnovil vinograd in poskrbel za novo izkopen vodnjak. Ta dejanja pričajo o njegovi skrbi za lepoto božje hiše in o vrednotenju cerkvenega imetja.

Vsestransko delo v župniji, urejanje Marijinega lista in pisanje mnogih novih del (npr. molitvenik »Hodi k oltarskomi svestvi«) je Klekla tako izčrpalo, da je zbolel (Štumf, 2006: 25).

Svojo skrb za župnijo in svojo bolezen je Klekl pojasnjeval: »Da cerkev in faro prenovim, sem si naložil veliko dela na rame /.../ A delo je požrlo moje moči. Zgubil sem popolnoma zdravje. Ni mi bilo za živeti, ne za umreti. Živci so mi popolnoma odpovedali, še posebej mi je oslabeledo srce.«

Kasneje se mu je stanje malce izboljšalo, a mu je zelo oslabela desna noga. Večino časa je šepal, veliko je ležal, bil v nezavesti. Ni bil več zmožen opravljati svojih župnijskih nalog, zato je prosil, naj ga začasno upokojijo, dokler se mu ne povrne zdravje (<https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obljetnica-meseca/1920-jozef-klekl-st>, pridobljeno 27. 1. 2025).

Škof je Kleklu kmalu nato odgovoril na pismo s prošnjo. Napisal je, da sta mu znani njegova gorečnost in vestnost, zato je popolnoma prepričan o resničnosti njegovega zdravstvenega stanja. Vendar je potrebno še, da pošlje zdravniško spričevalo. Tako bo lahko dobival denarno pomoč iz sklada sv. Emerika.

V pismu škofu 29. oktobra 1907 se Klekl dokončno odpoveduje sebeščanski župniji in 21. novembra ponovno prosi škofa, naj ga razreši župniške službe pri Sv. Sebeščanu in nastavi administratorja.

12. maja 1908 je Klekl sporočil škofu, da je dovolj okreval in se odpravlja domov.

Vse je kazalo, da se Klekl v Iki ni pozdravil, zato se je odpravil v Köszeg. Tam je zaradi dragega zdravljenja zašel v dolgove. Od tam je tudi veliko pisal škofu. V enem izmed pisem pravi: »Z veseljem sem sprejel vaš odlok, z veseljem sem delal vse do sedaj kljub bolezni. Z milostjo gospoda Jezusa sem spravil v red tako vero ljudstva, kakor tudi stavbe in gospodarstvo. Sadil sem, zalival, skrbel in se trudil, da bi tako rešil župnijo, ki je bila na slabem glasu, in da bi bodočemu župniku zagotovil stanu primerno življenje. Vse to sem delal iz pokorščine do vas, sicer se sam ne bi mogel tako do kraja žrtvovati in tako rekoč izničiti. Odhajam ubog, strt, bolan, pokrit z ranami, ki sem jih na vašo željo z veseljem sprejemal, saj sem jih v svetem boju v obilici dobival.« (Štumf, 2006: 106).

Slika 4: Jožef Klekl st., predan duhovnik

Vir:(https://sl.wikipedia.org/wiki/Jo%C5%BEef_Klekl_%28starej%C5%A1i%29#/media/Slika:Klekl_Jozsef_igazolvanykepe.jpg, pridobljeno 27. 1. 2025)

Škof je Kleklu svetoval, naj zaprosi za začasno pokojnino. Klekl se mu je zahvaljeval in sklenil, da bo skušal še ostati pri Sv. Sebeščanu eno leto za poskušnjo.

Na veliko mašo, 15. avgusta 1910, se je Klekl poslovil od sebeščanskih vernikov. Svoje slovo od sebeščanske župnije je izrazil v posebni pesmi: »Zbogom ostanite ... S telesom odhajam, s srcem ostanem.« Župnijo je septembra tistega leta prevzel Geza Tüll (Štumf, 2006: 107).

3.1.4 Upokojitev

Odhod v pokoj je bil za Klekla velika prelomnica v njegovem življenju, saj je celo življenje posvetil bogoslužju. Ta dogodek je bil tudi za Ivanocyja velik udarec. Čeprav je vedel, da je Klekl resno bolan in mu je v času zdravljenja tudi denarno pomagal, ga je njegov odhod presenetil.

V kroniko je Ivanocy zapisal: »Konec avgusta je stopil v pokoj Jožef Klekl, župnik pri Sv. Sebeščanu. Z njim smo izgubili enega izmed najpobožnejših in najdelavnejših duhovnikov sobratov.« (Štumf, 2006: 107)

Ivanocy ga je tudi dolgo po Kleklovi upokojitvi še velikokrat pohvalil in počastil pred duhovniki, zapisoval njegova dela in širil njegov duh. Klekl je res bil lahko vzor vsem tedajšnjim bodočim duhovnikom, ne samo zaradi dela, temveč zaradi svoje predanosti, zaupanje v Jezusovo in Marijino srce in same ljubezni do Boga.

Trinajst let je delal kot dušni pastir, služboval na vseh predelih Prekmurja: na Ravenskem, Goričkem in Dolinskem, dar za spoznavanje ljudi pa mu je pomagal globoko doumeti dušo prekmurskega človeka.

Po upokojitvi se je 1. oktobra 1910 preselil v Črenšovce, kjer je postal »dušni pastir in narodni voditelj vsega Prekmurja«. Črenšovci so bili primeren kraj za Kleklovo bivanje in delo, saj so ga domačini vzljubili že v času kaplanovanja (Štumf: 2006: 24).

8. aprila 1941, torej samo dva dni po zasedbi Prekmurja, so Nemci Klekla aretirali ter ga 16. aprila kot celotno Prekmurje »vrnili« Madžarom. Nato pa so ga 23. aprila vklenjenega v verige prepeljali v vojaški zapor v Sombotelu, od koder je bil septembra 1941 premeščen v Celldömölk, kjer je v tamkajšnji bolnišnici opravljal službo bolniškega duhovnika. V mesecu marcu pa je moral spet v spremstvu dveh orožnikov v Mursko Soboto, kjer naj bi bil sojen,

vendar je bil zaradi pomote odposlanega vagona rešen s pomočjo selniškega kaplana, ki mu je bil Klekl celo krstni boter in novomašni pridigar (Štumf, 2006: 25).

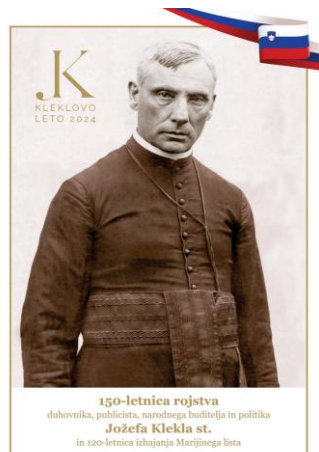
Po drugi svetovni vojni se je 9. maja vrnil nazaj v Črenšovce, kjer je 20. julija 1947 obhajal zlatomašni jubilej in bil ob tej priliki imenovan za častnega kanonika (Štumf, 2006: 25).

3.1.5 Smrt

Kmalu potem se je preselil v Mursko Soboto v svojo skromno hišo, kjer je 30. maja 1948 tudi umrl (Zver, 2019). Pokopan je bil na soboškem pokopališču, dokler niso njegovih posmrtnih ostankov 12. 10. 2024 premestili v Črenšovce (<https://www.druzina.si/clanek/kleklove-posmrtnne-ostanke-bodo-v-crensovcih-pokopali-z-vojaskimi-castmi>, pridobljeno 27. 1. 2025).

3.1.6 Dolga pot domov

Slika 5: Jožef Klekl kot prekmurski narodni buditelj

Vir: Župnija Črenšovci

(https://www.facebook.com/photo/?fbid=946173957550803&set=pb.100064746218766.-2207520000&locale=sl_SI, pridobljeno 27. 1. 2025)

Po besedah bivšega soboškega škofa Petra Štumpfa so oktobra 2024 s prenosom in pokopom posmrtnih ostankov Jožefa Klekla st. popravili zgodovino. Dogodka z zgodovinskim pomenom, sploh za Prekmurje, sta se zvrstila v soboto, 12. 10. 2024, ter v nedeljo, 13. 10. 2024. Preteklo

leto 2024, ko je minilo 150 let od Kleklovega rojstva, je bilo v črenšovski župniji in širše razglašeno za Kleklovo leto. Ob tem so potekali številni dogodki, ki so jih v sodelovanju pripravili Občina Črenšovci, Župnija Črenšovci, Škofija Murska Sobota in ustanova Fundacija Jožefa Klekla starejšega, prav tako pa tudi ostale organizacije in zavodi v občini Črenšovci (krajevne skupnosti, šole, društva) (<https://www.youtube.com/watch?v=Z0XuOA7TDbc>, pridobljeno 27. 1. 2025).

Klekl je namreč po besedah številnih ljudi, ki so proučevali njegovo življenje in o tem poročali na znanstvenem simpoziju in na slavnostni akademiji zaslužen, da je Prekmurje del Slovenije. Poslanec Državnega zbora Slovenije, g. Jožef Horvat, ki je bil slavnostni govorec na akademiji, je povedal, da je bil Klekl pomembna zgodovinska osebnost, katoliški duhovnik, narodni buditelj, voditelj prekmurskih Slovencev v svojem času, pisatelj, pesnik, politik, urednik, založnik, politik. Je velikan Slovenske krajine, zato smo mi dolžni poskrbeti, da njegov glas ne bo zbledel (<https://www.youtube.com/watch?v=Z0XuOA7TDbc>, pridobljeno 27. 1. 2025).

Kleklova želja po večnem bivanju v črenšovski fari se je uresničila s premostitvijo njegovih posmrtnih ostankov iz Murske Sobote v Črenšovce. V petek, 11.10. 2024, so posmrtno ostanke Klekla starejšega, ki so jih izkopali že februarja na soboškem pokopališču, v krsti prinesli v stolno cerkev svetega Nikolaja, od tam pa naslednji dan z vojaškimi častmi prepeljali v Črenšovce. Tako kot je Klekl združeval ljudi v Prekmurju na slovenskem ozemlju, so bili tudi vsi prebivalci vseh starosti povabljeni, da počastijo narodnega buditelja in duhovnika na žalnem sprevodu iz Murske Sobote skozi Rakičan, mimo Lipovec, Bratonec, skozi Beltince in Odrance do Črenšovcev. Ponekod v teh krajih so ljudje stali ob cesti in spremljali sprevod. Po slavnostnem prenosu krste s posmrtnimi ostanki pred črenšovsko cerkev Sv. Križa sta vse zbrane nagovorila županja Vere Markoja ter predsednik državnega sveta Marko Lotrič. Oba sta omenila Kleklovo zaznamovanje Prekmurja. »Sto petdeset let po rojstvu Jožefa Klekla starejšega se zavedamo njegove bogate zapuščine. Zaradi njega in mnogih ljudi, ki so mu sledili, danes govorimo slovensko in smo ponosni Slovenci in Slovenke,« je poudarila županja. Tudi Marko Lotrič je dejal, da smo priča izjemnemu zgodovinskemu dogodku, torej prenosu in pokopu posmrtnih ostankov moža, ki se je z zlatimi črkami vpisal v zgodovino Prekmurja (Vestnik, 2024).

Slika 6: Premestitev Kleklovih posmrtnih ostankov v Črenšovce

Vir: (<https://vestnik.svet24.si/clanek/aktualno/foto-kleklove-posmrtno-ostanke-prenesli-v-crensovce-danes-popravljamo-zgodovino-je-izpostavil-skof-stumpf-1375631>, pridobljeno 27. 1. 2025)

Poslanec Jožef Horvat je v svojem govoru na slavnostni akademiji ob Kleklovem letu povedal, da je Jožef Klekl bil ključni voditelj prekmurskih Slovencev in najpomembnejši prekmurski politik v času vzpostavljanja Jugoslavije. Ljudstvo mu je zaradi njegove karzime in osebnostnih lastnosti brezkompromisno zaupalo. Današnje ljudstvo mu je hvaležno za zasluge, za to, da je Prekmurje del Slovenije in predvsem tudi za to, da je od leta 2005 17. avgust med slovenskimi državnimi prazniki (<https://www.youtube.com/watch?v=Z0XuOA7TDbc&t=357s>, pridobljeno 27. 1. 2025).

Slika 7: Predsednica je položila venec v spomin Jožefa Klekla ob prazniku priključitve Prekmurja k matičnemu narodu

Vir: (<https://sobotainfo.com/novica/lokalno/foto-video-predsednica-pirc-musar-polozila-venec-v-spomin-na-jozefa-klekla/250088>, pridobljeno 27. 1. 2025)

3.2 Življenje in delo Simona Gregorčiča

3.2.1 Rojstvo

Simon Gregorčič se je rodil 15. oktobra 1844 v vasi Vrsno nad bistro Sočo in pod mogočnim Krnom v Kobaridu. Izhaja iz kmečke družine (Honzak, 2007: 36), bil pa je drugi od osmih otrok očeta Jerneja in mame Katarine, ki sta bila posestnika srednje kmetije. Čeprav oče ni znal brati in pisati, je bil spoštovan mož. Bil je izvoljen za vaškega starešino in zastopnika v tolminski občini, kamor je takrat spadalo Vrsno. V rojstnem selu nad soško dolino je preživel svojo rano mladost, v kateri je že zelo močno razvil svojo ljubezen do domačih krajev in preprostega vaškega življenja. Iz tega tudi izhaja večina inspiracije za njegova pesniška dela (Černilogar, 2024: 15).

Slika 8: Rojstna hiša Simona Gregorčiča

Vir: (<https://www.tol-muzej.si/razstave/stalne-razstave/rojstna-hisa-simona-gregorcica>, pridobljeno 27. 1. 2025)

3.2.2 Šolanje

Osnovno šolanje je opravil v Libušnjah, kjer je leta 1851 s sedmimi leti prvič stopil v enorazredno cerkveno šolo. Njegova prva učitelja, vikar Janez Bevk in Anton Gregorčič, sta v dečku opazila veliko nadarjenost, zato je slednji njegovega očeta prepričal, da Simona pošlje v Gorico. Jeseni leta 1852 je bil Simon že vpisan v goriško nemško normalko, ki jo je uspešno

zaključil in se leta 1855 vpisal v gimnazijo. Prvi razred je moral Simon ponavljati zaradi matematike, a ni obupal ter naslednje leto postal odličnjak (Černilogar, 2024: 18–19).

Leta 1858 je bil sprejet v Werdenbergov zavod, malo semenišče. Na gimnaziji se je izjemno izobrazil v klasičnih jeziki in pa tudi slovenščini pri duhovniku prof. Ivanu Šolarju. Skupaj s sošolci se je učil češčine in srbohrvaščine, učil pa se je tako dobro, da je že naslednje leto postal odličnjak. Uspešen je bil tudi naslednja leta, zato je dobil l. 1859 Werdenbergovo štipendijo, ki je znašala 126 goldinarjev (Černilogar, 2024: 19).

Maturo je z odliko izdelal leta 1864. Poleg učenja pa je že začel v gimnaziji pesniti svoje prve poezije in istega leta v Janežičevem Glasniku izdal svoje pesniške poskuse Iskrice domorodne, ki štejejo zbirko 13 pesmic (Černilogar, 2024: 20). Znal pa je tudi zelo dobro peti, zato je kot basist pomagal manj izurjenim pevcem v semenišču.

Slika 9: Iskrice domorodne v Glasniku

Vir: (<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-BUEHGGA2>, pridobljeno 28. 1. 2025)

Simon Gregorčič je imel zelo rad slovenščino in tudi druge jezike, zato je želel iti študirat klasično jezikoslovje, a se je z avtorizacijo slabega zdravja in želje staršev vpisal na bogoslovje. Študiral je v duhovnem semenišču v Gorici. Tudi v bogoslovnih naukih je odlično uspeval, v tretjem letniku je postal pomožni, v četrtem pa glavni prefekt. Konec tretjega leta je bil ordiniran

(v jeseni 1867) in pel 27. oktobra novo mašo v domači cerkvi sv. Duha na Libušnjem. Seveda pa je še vedno zavzeto pisal domoljubne pesmi (slovenska-biografija.si, pridobljeno 25. 1. 2025).

3.2.3 Službovanje

Po končanem četrtem letu bogoslovja je bil nameščen za kaplana v Kobaridu, kamor je prišel septembra 1868 in tam ostal štiri leta in pol. Župnija, v kateri je služboval, je bila dokaj velika, saj je štela skoraj 2300 ljudi. V Kobaridu se je srečal z dekanom in župnijskim predstojnikom Andrejem Jakšetom, ki je bil Simonu zelo naklonjen. Jakše je bil Simonu kot očetovski tovariš.

V kobariški cerkvi je imel Gregorčič lepe pridige, saj je bil jednat, kratek in vzgojen. V pridige je vključeval tudi Prešernove verze in verze drugih pesnikov. Skrbel je za petje v cerkvi in pevce tudi sam vadil, otrokom pa je dajal tudi nauke za življenje (Černilogar, 2024: 21).

A ker je bil Simon že od doma navajen trdega dela, mu je duhovniški poklic hitro postal premalo, zato je njegov čas kaplanovanja postal zanj hkrati čas resnega pesniškega ustvarjanja. Takrat mu je vzor bil Josip Stritar. Leta 1870 je v Stritarjev zvon poslal pesmi "Siroti, Kje sem bil" in "Njega ni!" Prav tako je takrat spoznal Ignacija Gruntarja (1844–1922), s katerim sta ostala dobra prijatelja vse življenje. Z njim se je Simon lotil zavzetega narodnega dela in tako sta skupaj leta 1871 v Kobaridu ustanovila eno izmed prvih čitalnic na Slovenskem.

Gregorčič je za čitalnico napisal društvena pravila, bil pevovodja ter vodil deklamacijo in ljudske igre. Časopis Slovenski narod je 18. aprila 1871 v 44. številki poročal: "Do zdaj smo imeli pri nas le zasebno bralno društvo, zdaj pa smo ustanovili pravo slovensko čitalnico, ktera šteje že blizu 50 udov." Društvo je v dar prejelo denar in knjige, imeli pa so celo svojo zastavo, ki so jo iz svile izdelale dekleta in žene. Pripravljali so številne prireditve z zabavnim in poučnim programom, od teh jih je veliko pripravil tudi Gregorčič. V vse svoje igre je vključil tudi narodno in človeško vzgojo. Seveda so vse pesmi in igre potekale v slovenščini, nemških in italijanskih se pevci in igralci sploh niso učili. Take prireditve so imenovali tudi "bésede" (Černilogar, 2024: 21).

Kobariška bése

Pred svojo prvo bése (na velikonočni ponedeljek, 10. aprila 1871) je bil Gregorčič zelo živčen, saj ni bil prepričan, ali bo sploh kdo prišel na prireditev. A strah je bil povsem odveč, saj je bila dvorana že pol ure pred začetkom dogodka nabito polna.

Slika 10: Simon Gregorčič

Vir: (<https://ivan.sivec.net/portfolio-items/simon-gregorcic-izslo-septembra-2019-2/>)

Najprej sta Simonova dva zbora pod njegovim vodstvom zapela nekaj narodnoprebudnih pesmi. Zatem je domačinka recitirala Stritarjevo pesem Turki na Slevici. Nato je Simon sam spregovoril o tem, kako pomembne so čitalnice in nasploh bése. Ljudstvo je na kocu tako glasno in navdušeno zaploskalo, da je Simon vedel, da so ga razumeli in sprejeli še bolj kot je sam pričakoval. Nato sta sledili še dve kratki igri z naslovom Bog vas sprejmi in Kolači iz Kranja. Obe sta vsebovali humoristično vsebino. Nenazadnje pa je na oder stopil še dr. Karel Lavrič, ki pa je množico nagovoril takole: "Gospoda moja, veliko hodim po naši ljubljenski zemljici slovenski, od bése do bése, od tabora do tabora, vendar kaj takega, tako daleč od mestnih središč, kot tukaj v Kobaridu še nisem doživel. Lahko rečem, da je Kobarid pravi slovenski trg, kaj trg, pravo slovensko mesto, mesto na pomembnem braniku slovenstva. Glavno za to pa ima naš vrli kaplan Simon Gregorčič! Z današnjo bése je prekosil svojega učitelja. Čestitam!" V tistem trenutku je bil Simon najbrž ponosen nase bolj kot kadarkoli prej (Sivec, 2019: 34–37).

Učiteljica Dragojila

Jeseni leta 1872 je iz Ljubljane v Kobarid prišla službovat 22-letna učiteljica Karolina Milek. (1850–1890) (Fortunat Černilogar, 2024, str. 21). Ker so bila v tistem času med Slovenci zelo popularna imena kot Dragoljub in podobno si je sama nadela ime Dragojila. Kljub svoji mladosti je usodno spremenila kaplanovo življenje. Do leta 1889, torej skoraj do svoje smrti je učila v kobariški trirazrednici, stanovala pa je v gostilni Pri Kotlarju. Živela je izjemno skromno, saj je v svoji sobi imela le železno posteljo, posodo za umivanje in tri žebelje na vratih za obešanje oblek.

Kot oseba je bila zelo izobrazena, izjemno delavna, zgovorna, ugledna in narodno zavedna. Takrat, v 19. stoletju, so bile ženske učiteljice zanemarjene, nezaželene in preprosto nesprejemljive. Do tedaj je veljalo, da lahko otroke poučujejo in vzgajajo le moški. A Dragojila je bila drugačna. Že od rojstva je bila velika upornica in se vselej, že od začetka šolanja, potegovala za pravice žensk. Veliko pa ji je pomenila tudi enakopravnost med samimi učitelji in učiteljicami. O tem je pisala tudi v Učiteljskem tovarišu, poleg vsega tega pa je bila še navdušena Slovenka. Zelo se je potegovala za narodne pravice Slovencev v avstro-ogrskem režimu. (Sivec, 2019: 40–41).

Ukvarjala se je tudi z veliko drugimi dejavnostmi poleg učiteljovanja. Aktivno se je vključila v narodno čitalnico, uvedla je pouk ženskih ročnih del, prirejala dogodke s petjem, deklamacijami in igrami ter vodila cerkveni pevski zbor. Večkrat se je tudi sama preizkusila v vlogi pevke, igralka in režiserke. V kobariški čitalnici je bila tudi tajnica. Zнала je tudi veliko jezikov, govorila je nemško, francosko, italijansko, znala je brati v ruščini, srbščini in hrvaščini ter se učila latinsko. Pisala je tudi pesmi (pod psevdonomimom Črnogorka) in veliko prebirala slovenske časopise in revije (Černilogar, 2024: 22–23).

Prvič sta se s pesnikom srečala prav v gostilni pri Kotlarju, saj je Simonovo pozornost pritegnil časopis Stritarjev zvon, ki ga je Dragojila v tistem trenutku brala. Hitro sta se zapletla v pogovor. Govorila sta o pesmih, o Slovencih in kako je kultura naša edina rešitev za zmago nad Nemci in Italijani, govorila sta in govorila ter se tistega večera tako razgovorila, da sta oba čisto pozabila na uro. Tako je ob pol dveh ponoči po Simona prišla mama. Odkar se je Simonova sestra Neža poročila, sta mu gospodinjili kar mama in sestra Katarina. Mati je Simona okregala in ga kakor otroka nagnala domov. Simon in Dragojila sta skupaj pripravljala bésede ter kulturne dogodke, ki so povezovali šolo in cerkev. Oba sta imela zelo podobne interese, prepričanja in ideje, zato se je med njima stkalo močno prijateljstvo (Fortunat Černilogar, 2024,

str. 22). Velikokrat sta se srečevala v gostilni, kjer je Dragojila stanovala in se ure in ure samo pogovarjala. A drugim ljudem pa njuno druženje ni bilo všeč. Govorčili so, da je druženje mladega kaplana in učiteljice sramotno za cel Kobarid, Primorsko, celo slovenski narod (Sivec, 2019: 42–47).

Slika 11: Dragojila Milek

Vir: (<https://www.obrazislovenskihpokrajinj.si/oseba/milek-dragojila-karolina/>, 3. 1. 2025)

Nesramnih ljudi in govoric je bilo vse več, zato sta se Dragojila in Simon odločila, da se ne bosta več srečevala v gostilni, temveč bosta o svojih priljubljenih témah razglabljala na sprehodih po kobariški okolici. Na teh sprehodih sta delila misli in občutja ter izmenjevala mnenja o različnih vprašanjih. Tako se je hitro iz njunega velikega prijateljstva razvila iskrena ljubezen. Simon je v njej prav tako našel sorodno pesniško dušo.

A oba sta bila ujeta v celibat, ki je tako duhovnikom kot učiteljicam prepovedoval poroko.

Razburjenje in neodobranje se je med ljudmi še povečalo in privedlo do hudih govoric, ki jih dekan Andrej Jakše ni mogel več preslišati, zato se je odločil, da Simona odpošlejo v Gorico za stolnega vikarja. A on je odklonil, zato so ga maja leta 1873 premestili za kaplana v Rihemberg v Vipavski dolini (današnji Branik). Po njegovem odhodu iz Kobarida je tamkašnja čitalnica

počasi izgubljala svoj pomen in usihala. Dragojila je ostala v Kobaridu in učila skoraj do smrti (Sivec, 2019: 49).

Rihemberg

Simon je v Rihemberg odšel skupaj z mamo in sestro (Černilogar, 2024: 23). Čeprav ga je ljudstvo tam dobro sprejelo, se Simon ni mogel udomačiti. Delo v cerkvi je bilo pretežno za njegovo šibko zdravje, saj je moral sam opravljati naloge, ki sta jih prej opravljala dva kaplana. K njemu je prihajalo več kot 3000 vernikov. Tudi novi župnik Andrej Brezavšček ga ni maral, saj je menil, da je kaplan Gregorčič zunaj cerkve premehak in predober z ljudmi (slovenska-biografija.si). Prav tako ni želel, da bi Simon v času službovanja v tamkajšnji cerkvi zapravljal čas s pisanjem pesmi, ki jih je župnik tako zelo preziral.

Tako Simon prva leta v Rihembergu sploh ni objavljajal (vse do decembra 1876) in hkrati mu je pešalo zdravje. A kljub temu ni obupal in šel iskat večje razumevanje in odobravanje svojega pesniškega ustvarjanja k posvetnim izobražencem. Zato se je zelo razveselil povabila na grad nad Rihembergom, ki so ga imeli v lasti grofje Lanthieri. A kaj hitro je Simon spoznal, da od njih nebo dobil veliko podpore. Pogovarjala sta se namreč izključno v italijanščini. Grof mu je celo predlagal, naj neha pesniti v slovenščini, jeziku domorodcev. Raje naj pesni v italijanščini, saj bo le tako dosegel vrh pesniške slave (Sivec, 2019: 52–54).

Edino veselje v tistem času mu je predstavljalo druženje s prijateljema Franom Erjavcem in Josipom Pagliaruzziem - Krilanom. Sestajali so se v Gorici, kjer so enkrat tudi skupaj šli na predavanje Josipa Stritarja – Gregorčičevega učitelja in spoštovanega urednika. Prav on je Simonu dal ponovni zagon in spodbudo, da je po treh letih spet začel pisati pesmi. Med Gregorčičevim osemletnim bivanjem v Rihembergu je spesnil ene svojih najlepših pesmi, med njimi *Nazaj v planinski raj!* in *Soči*. V obeh pesmih izraža izredno ljubezen do domačih krajev, ki so mu takrat manjkali (<https://www.tol-muzej.si/>, pridobljeno 27. 1. 2025).

Leta 1876 je sta Simona zapustili sestra, ki se je poročila z bogatim posestnikom in se preselila v Brje ter mama, ki se je odšla nazaj domov na Vrsno. Prav tako sta umrla dr. Karel Lavrič, Gregorčičev vzornik ter Ivan Stres, Simonov sošolec, ki je pri devetindvajsetih letih umrl zaradi jetike. Zaradi slabega zdravja ga je služba vedno bolj bremenila, zlasti poučevanje verouka v vasi Brje. Čeprav je v Rihembergu imel veliko občudovalcev, ni imel prijateljev in začel se je počutiti zelo osamljenega. Za božič leta 1881 je šel Gregorčič zaradi slabega zdravja v začasni pokoj s skromno mesečno pokojnino. Še vedno se ni razumel s svojim župnikom Brezavščkom,

ki mu je prepovedal učenje verouka. A čeprav se nista razumela, je župnik Gregorčiča opisal kot zgledega duhovnika in moža (Černilogar, 2024: 24–25).

Ampak kljub bolezni in upokojitvi je Simon še objavljajal pesmi, in sicer v Stritarjevem zvonu, med katerimi je najbolj znana "Moj črni plašč". Po več kot osmih letih pa se je Simon odločil zapustiti Rihemberg. Aprila 1882, potem ko se je malce pozdravil, se je prijavil na razpisno službo vikarja na Gradišču pri Prvačini. Teško mu je bilo zapustiti tamkajšnje ljudstvo, saj so mu zvesti verniki v osmih letih prirasli k srcu. Posvetil jim je tudi pesem, ki jo je zrecitiral kar s prižnice. Vsi krajanji so ga vzljubili in se mu ob odhodu iz Rihemberga vsi zahvalili in poslovili. Gregorčič je bil tudi nominiran za častnega občana Rihemberga. Le župnik ni prišel na slovesnost (Sivec, 2019: 60–61).

Gradišče

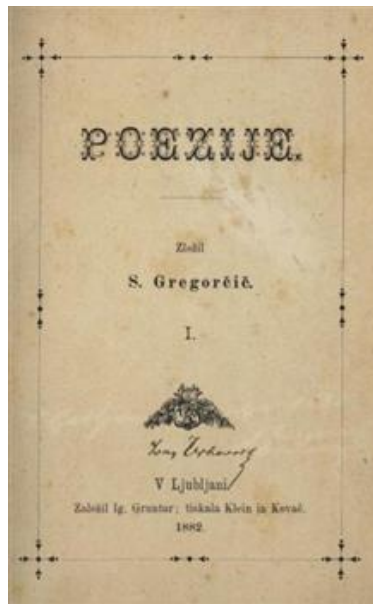
Ravno takrat, ko se je Gregorčič naselil v Gradišču, so Stritarjevi učenci Josip Jurčič, Janko Kersnik, Fran Levce in Ivan Tavčar začeli izdajati nov list: Ljubljanski zvon. K sodelovanju so seveda povabili tudi Gregorčiča, ki je povabilo z veseljem sprejel. Za razliko od Stritarjevega zvona, ki je izhajal na Dunaju, je nov list izhajal prav v Ljubljani. Ljubljana je začela postajati središče in prestolnica vseh slovencev. Dotedaj so namreč slovinci živeli in delovali večinoma v Celovcu, na Dunaju in v Trstu. Simon je v Ljubljanski zvon objavljajal vse več lirskih pesmi, a se je želel preizkusiti tudi v pisanju daljših epov. V svoje epske pesnitve je vključil balkanske teme, a je po njihovi objavi naletel na negativno kritiko Frana Levstika, ki sicer ni nikomur prizanašal, niti Jurčiču. A Simona je to tako užalilo, da v Ljubljanskem zvonu sploh ni več objavljajal pesmi. Začel je sodelovati s celovškim listom Kres, ki ga je urejal Jakob Sket.

A ravno ko je Simon odšel, je Josip Jurčič zaradi pljučnice umrl pri svojih sedemintridesetih letih. Simona je smrt zelo pretresla, a kljub temu ni šel na njegov pogreb. Se pa je udeležil spominske slovesnosti na Dolenskem ter za to priložnost napisal pesem s kar osemnajstimi kiticami in jo posvetil Jurčiču. V njej je opeval kmetsko hišo in preprostost kmečkih ljudi (Sivec, 2019: 67–69).

Na veliko noč leta 1882 (17. aprila) je Gregorčič objavil prvo zbirko Poezij. Za založništvo je poskrbel Ignacij Gruntar, zbirko sta pa natisnila Klein in Kovač. Simon se je odločil, da bo za pomoč pri korekturi prosil Frana Lev. Želeli so natisniti 2000 izvodov, a je tiskarni zmanjkalo ustreznega papirja, zato jih je izšlo le 1100. Toliko, kot je bila letnica izdaje. 1100 izvodov je

bilo prodanih že v prvih štirinajstih dneh. Knjige so prodajali predvsem duhoniki v cerkvah in tako so do jeseni istega leta pošli že vsi izvodi. Od prodaje je Simon zaluzil kar 1000 goldinarjev, od tega pa je kar 800 podaril domačim oziroma očetu (Sivec, 2019: 75–77). Poezije so torej dosegle velik uspeh, danes pa originalen ozvod hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

Slika 12: Poezije I

Vir: (<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DVYPP4PV>, pridobljeno 27. 1. 2025)

Vsebina Poezij je večinoma ljubezenska, pri nekaterih pesmih pa je izražal tudi svoja življenska trpljenja. Pesnitve obsegajo Gregorčičevo najboljšo in najznačilnejšo poezijo. Simon je po veliki noči budno spremljal časopise, kjer je iskal kritike. Začel je dobivati tudi veliko pošte, in skoraj vsa pisma so vsebovala zahvale. Še celo njegov prvi župnik Jekše mu je pisal ter ga neizmerno pohvalil. A duhovščina pa ni marala Gregorčičevih Poezij. Menili so, da so pesmi nenaravne in pesimistične in tako je maja 1882 v Slovincu izšla tudi prva negativna kritika dr. Antona Mahničā, ki ji so ji sledile še druge. Eno izmed njih je napisal tudi profesor Janko Pajk v Kresu, in sicer je Gregorčiču očital pomanjkanje harmonije, nejasnost celih pesmi in posameznih delov ter slovnične napake. Simona je kritika seveda zelo prizadela, zato je na kritiko tudi jezno odgovoril z brošuro "Gregorčičevim kritikom v odgovor in poduk". V njej so pod različnimi psevdonimi pisali Anton Aškerc, Fran Levec in Janko Kersnik. V knjižici so

ostro odgovorili tistim, ki so Gregorčiča kritizirali s cerkvenega ali estetskega vidika (Černilogar, 2024: 26–29).

Slaba tri leta po izidu Poezij je bil povabljen na veliki shod v Goričico pri Ajdovščini, kjer ga je pričakalo veliko občinstvo. Shod je potekal več kot uspešno, saj je Gregorčič kmalu dobil povabilo v Ljubljano na še en dogodek: Gregorčičev večer. Čeprav se Simon večera ni udeležil, je Gregorčičev večer doživel velik uspeh. Na tem večeru so razni pomembni možje, doktorji, glasbeniki in drugi častili Gregorčiča in njegovo delo. Še kobariški dekan in župnik Jekše je zapisal, da bo živel, dokler bodo živeli Slovenci. Tudi verzi njegovih pesmi so se pogosto uporabljali v člankih in razpravah. Simon je bil ob vseh pohvalah izjemno počaščen, zato je tudi leta 1885 napisal pesem "Prijateljem" (Sivec, 2019: 86–89).

Gregorčič je tako že nekaj let živel na Gradišču, kjer pa življenje sprva ni bilo prijetno. Ni imel dekreta, zato je kar nekaj časa bil brez stalne službe in urejene plače. Je pa ustanovil bralno društvo in vodil pevski zbor. Leta 1887 je bil končno imenovan za vikarja na Gradišču, a je vseeno pustil službo in se preselil v svojo nedokončano hišo in se upokojil.

Drugi zvezek Poezij je izdal leta 1888, založil ga je Josip Gorup (Černilogar, 2024: 33). Druga pesniška zbirka ni doživela tako hudih kritik kakor prva, celo dr. Mahnič je zapisal, da je Simonu zagotovljena slava med slovenskimi pesniki ter da je Gregorčič pesnik človeškega srca. V pesnitvah drugih Poezij je vključil veliko pesmi posvečenih kmetu in idili kmečkega življenja. Objavil je tudi dve daljši epski pesmi "Rabeljsko jezero" in "Hajdukova oporoka" (Sivec, 2019: 100–101).

Kljub uspehu druge izdaje Poezij je Simon postajal vse bolj potr. Na Gradišču je postajal osamljen, kmetovanje mu še vedno ni šlo od rok, bil je pa predvsem brez navdiha. Postajal je tudi bolan in začel zanemarjati svoje cerkvene dolžnosti. Dobil je celo ukor iz škofije, ker je na veliki petek zamudil velikonočno bogoslovje. V zimi je spet začel bolehati, fizično in duševno, zato ga je njegov prijatelj Holz poslal na daljše potovanje po Istri, Dalmaciji in Črni Gori. Na potovanju je ozdravel in s polno novega navdiha. Na žalost pa so Gregorčiča še zmeraj pestile denarne težave, zato je Kleinmayru in Bambergu prodal pravico za ponatis prvega zvezka Poezij in tako zaslužil 800 goldinarjev (Černilogar, 2024: 35).

Slika 13: Poezije II

Vir: (<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-0UZUWOYW>, pridobljeno 27. 1. 2025)

A v času, ko Simon ni imel skoraj nič več volje za pesnjenje, ga je doletela še ena huda nesreča: leta 1890 je umrla njegova draga Dragojila Milek. Umrla je za jetiko oz. tuberkulozo v ranem osemtridesetem letu. 5 mesecev pred smrtjo so ji nadrejeni podarili 5 mesecev dopusta, ki jih je preživela pri sestri v Šmarjah pri Jelšah. A na žalost se ni pozdravila in hitro po vrnitvi nazaj v službo tudi umrla. Dragojila je preminila pri očetu v domači hiši, obdana z mamo, očetom, štirimi brati in sestro Viktorijo. Ti so ji tik pred smrtjo prebirali Gregorčičeve Poezije, med njimi tudi pesem, ki še sploh ni bila objavljena, ki jo je Simon napisal samo zanjo. V njej je svojo ljubo Dragojilo imenoval "Planinska roža", pesem pa ji je ročno napisano poslal v pismu skupaj s svojo fotografijo (Sivec, 2019: 110–113).

Simona sta, ko je izvedel za smrt svoje ljubezni, prevzeli takšna žalost in bolečina, da si niti na pogreb ni upal iti. Dragojili v spomin je napisal tudi pesem *Kropiti te ne smem*. Konec leta 1891 je Simonu umrla še mama, tako da sta obe smrti pesnika močno prizadeli (Černilogar, 2024: 35).

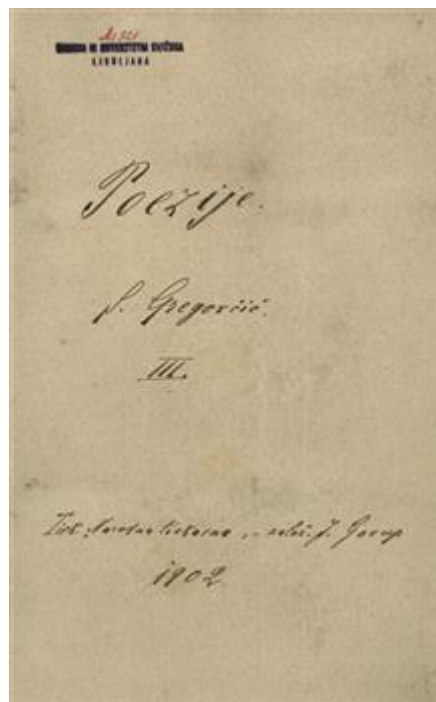
3.2.4 Upokojitev

Gregorčič je znova je zbolel, a je zaradi pokojnine zopet stopil v vikarsko službo in že po dobrem letu delovanja zaprosil za stalno pokojnino, ki so mu jo po drugi prošnji tudi izpolnili. Dobival je 340 goldinarjev pokojnine (Fortunat Černilogar, 2024: 36).

Ob smrtih številnih bližnjih, tudi prijateljev, je Gregorčič v letu 1901 pisal predsvem pesnitve na to temo, zato je takrat izdal *Predsmrtnice* in *Posmrtnice* (tol-muzej.si, pridobljeno 27. 1. 2025).

Leta 1902 je Simon Gregorčič izdal še tretji zvezek Poezij, ki ga je založil Josip Gorjup. Pri izdaji tretjih Poezij je pesniku pomagal tudi Ivan Hribar, ljubljanski župan, ki je pripomogel k temu, da so bile kritike Poezij tokrat spoštljivo zadržane (Černilogar, 2024: 38).

Slika 14: Poezije III

Vir: (<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-4WRFYDMK>, pridobljeno 27. 1. 2025)

Leta 1903 se je Gregorčič preselil v Gorico in tam ostal do svoje smrti. Takrat je končno začel spet pesniti in se veliko srečevati s prijatelji. Ljudje so tudi uglasbovali mnoge njegove pesmi, med njimi je njegovo slavno pesem *Soči* uglasbil sam Jakob Aljaž. Simonu so nadedli tudi vzdevek "goriški slavček" (Sivec, 2019: 119).

Ker pa je še vedno bolehal, so ga obiskovali številni prijatelji, med njimi tudi Anton Aškerc. Simon Gregorčič in Anton Aškerc sta si bila zelo blizu kot pesnika in prijatelja duhovnika, objavljala sta tudi v isti časopis.

Simonu je oktobra 1905 umrl oče Jernej in na pogrebu je izrazil željo, da tudi njega pokopljejo pri Sv. Lovrencu. Sam je že slutil svoj konec in se začel poslavljati od prijateljev. Potoval je po

celi Sloveniji in se po mesecu dni vrnil v Gorico, od tam pa odšel še v Trst se srečat z Jakobom Aljažem a se je prav hitro vrnil domov (Černilogar, 2024: 38–39).

3.2.5 Smrt

Gregorčiča je 16. novembra 1906 pri jutranji maši zadela možganska kap, ki ji je po nekaj dneh sledila še pljučnica. Pesnik Simon Gregorčič je umrl 24. novembra 1906 v Gorici. Množice ljudi pa so romale v Gorico, da bi se še zadnjič poslovili od pesnika. 26. novembra 1906 je bil pokopan pri cerkvi sv. Lovrenca na Libušnjem (Černilogar, 2024: 40).

3.3 Primerjava Gregorčičevega in Kleklovega življenja

Jožef Klekl in Simon Gregorčič sta oba naredila ogromno za razvoj naše slovenske kulture, predvsem književnosti. Oba sta izjemno ljubila slovenski jezik, v njem pisala in ga razvijala ter pripomogla, da lahko Slovenci danes v Sloveniji govorimo slovenščino in jo uporabljamo kot državni, šolski, uradni ter cerkveni jezik.

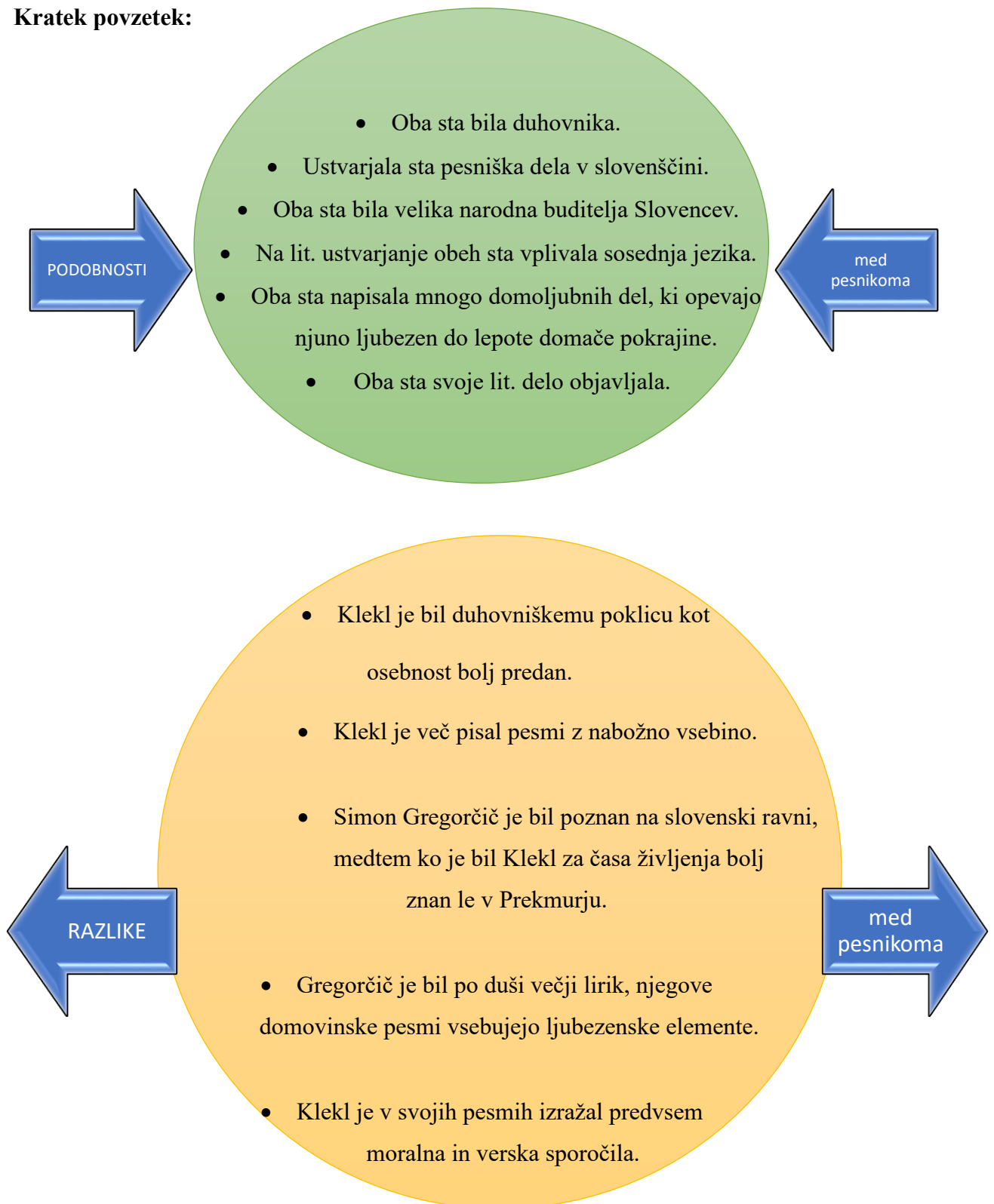
Oba sta bila duhovnika, a je bil Klekl svojemu duhovniškemu poklicu bolj predan kot Gregorčič. Ta je namreč želel študirati jezikoslovje, v duhovniški poklic pa ga je delno prepričala mama. Klekl pa je nadvse in z vsem srcem ljubil duhovništvo.

Predanost duhovniškemu poklicu se lahko opazi tudi v njihovih delih: Simon Gregorčič je pisal posvetne, ljubezenske in domovinske ter tudi cerkvene pesmi, Jožef Klekl pa je pisal predvsem cerkvena pesniška dela, posvečena maši ali drugim cerkvenim obredom ter veliko domovinskih pesmi, ki opevajo lepoto prekmurske pokrajine. V njihovih delih lahko opazimo, kako vsak po svoje v pesmih opeva lepoto reke v njenem okolju, Gregorčič Sočo, Klekl pa Muro. Neizmerno lepa slovenska zemlja, tako na Primorskem kot v Prekmurju ter preprosti slovenski ljudje so na narodnozavedno dušo pesnikov močno vplivali in jima dajali zagon za nadaljnje delo.

V obeh primerih so na književnika močno vplivale sosednje države: na Gregorčiča predvsem Italija, na Klekla pa Madžarska. Takrat sta bili italijanščina in madžarščina večvredna jezika od slovenščine in oblasti obeh držav sta poskušali utišati oba pesnika, Gregorčiča italijanski grof Lanthieri, Klekla in njegovega mentorja Franca Ivanocyja pa madžarsko-šovinistični liberalni

krogi. A oba sta zavzeto nadaljevala s svojim narodnim poslanstvom z namenom, razviti in zbuditi slovensko kulturo. To sta dosegla na različne, a izvrstne načine. Simon Gregorčič je uvedel eno prvih čitalnic na Slovenskem, Klekl pa je izvedel prvo mašo v slovenščini v Prekmurju, v Tišini.

Kratek povzetek:

4 EMPIRIČNI DEL – IZBRANE DOMOLJUBNE PESMI

Ob jubilejnem letu 2024, ko je bila 150. obletnica rojstva prekmurskega duhovnika, pesnika in velikega domoljuba Jožefa Klekla starejšega in 180. obletnica rojstva primorskega duhovnika in velikega domoljubnega pesnika Simona Gregorčiča, sem se odločila, da поблиže spoznam njune pesmi, zlasti domovinske.

Jožefa Klekla st. sem izbrala, ker je moj prekmurski rojak in opeva naše prelepo Prekmurje in se je lansko leto v Prekmurju veliko govorilo in dogajalo v zvezi z njim. Za Simona Gregorčiča pa sem slišala pri urah slovenščine in me je posebej nagovoril skozi obravnavano pesem Soči. Zanimal me je tudi njun jezik, v katerem se izpovedujeta, ter njuna prepoznavnost in mesto v slovenskem kulturnem in javnem prostoru.

Med številnimi, zlasti Gregorčičevimi, **sem izbrala po pet najbolj znanih domovinskih pesmi vsakega pesnika in jih analizirala ter medsebojno primerjala.** Omenjena pesnika sem izbrala predvsem zaradi nekaterih njunih podobnosti:

- oba sta bila duhovnika,
- živela in delovala sta na izpostavljenem slovenskem ozemlju, ki je čutilo velik vpliv tujega, sosednjega naroda,
- oba sta bila vneta zagovornika slovenskega jezika, domovine in slovenskega človeka,
- oba sta živela v zgodovinsko nemirnem in prelomnem času slovenske zgodovine,
- oba sta bila pesnika lirika,
- oba sta zraven pisanja pesmi v slovenskem jeziku veliko pozornosti namenjala tudi drugim načinom ohranjanja slovenskega jezika med slovenskim ljudstvom (Gregorčič preko čitalnic, Klekl preko izdajanja Marijinega lista, Novin, Marijinega Ogračeka, Kalendarja Srca Jezusovoga),
- oba sta bila zavzeta in neomajna narodna buditelja in sta imela karizmatičen vpliv na množice ljudi, ki so potrebovali duhovnega in narodnega voditelja.

4.1 Literarni pojmi

Za lažjo analizo pesmi sem se odločila, da s pomočjo enajstih pesniških sredstev analiziram pet izbranih Kleklovih ter pet izbranih Gregorčičevih domoljubnih pesmi. Osredotočala sem se na nekatere najvidnejše literarne pojme iz besednega, skladenjskega in besedilnega sloga.

Domovinske ali domoljubne pesmi so lirske pesmi, ki so glede na vsebino navadno kratke. Ker so lirke oz. izpovedne, izražajo osebna čustva in duhovna občutja pesnika. Čas govora v njih je vedno sedanji. Opisujejo domotožje, ljubezen do domovine, skrb za njeno usodo. So optimistične ali pesimistične. Optimistične vzbujajo navdušenje za narodno stvar, bude v ljudstvu narodno zavest, kličejo k uporabi ali zmagi, pesimistične razkrivajo domovinsko bedo, kažejo žalostno narodovo preteklost in izražajo strah za njegovo prihodnost (Honzak, 2002: 34–35).

Verz ali stih (grško *stichos*, *stih* = vrstica; *verz*; latinsko *versus* = obrat) je vrstica v kitici, pesmi. V nekaterih verzih so zveze poudarjenih in nepoudarjenih zlogov (stopice) enakomerno menjavajo in jih je stalno število. Metrična shema je enaka. Dolžina vseh verzov ali vsakega drugega je stalna. Pri drugih verzih takega enakomernega menjavanja stopic ni, zato jih imenujemo svobodni verzi. Značilnost svobodnih verzov je, da je dolžina verzov in stopic različna, in da je v vsakem verzu metrična shema drugačna – torej stopice ni.

Kitica je samostojna ali osnovna enota pesmi, sestavljena iz najmanj dveh verzov. Je torej zveza dveh ali več verzov, strnjenih v večje ritmične enote. Poznamo stalne in poljubne oblike kitic. Alpska poskočnica je stalna kitica iz štirih amfibraških verzov. Gre za domačo kitico iz 12. in 13. stoletja (Honzak, 2002: 52–53).

Arhaizem ali starinska beseda je jezikovni element starejše dobe v novejšem, sodobnem jeziku (SSKJ, 2014: 21).

Dialektizem je narečni element v knjižnem jeziku (SSKJ, 2014: 136).

Okrasni pridevek, pridevniška metafora, epiteton, pridevek je lahko

- a) posebni pridevek, metafora, ki svojemu samostalniku praviloma spremeni, predrugači, razširi pomen: dodaja novo, individualno videno razsežnost pojavov;
- b) ustaljen, pogost, značilen, ponavljajoč se okrasni pridevek (bela cesta, črna zemlja, črni kos, rdeča kri ...), ki se pojavlja predvsem v ljudskem slovstvu in ima redkokdaj prvine

besede s prenesenim pomenom, prispeva pa k slikovitosti, barvitosti podobe (Honzak, 2002: 68).

Primera ali komparacija primerja dve stvari, pojava zaradi neke skupne lastnosti, podobnosti, ki zares obstaja ali pa se lahko zdi le ustvarjalcu. Pri prepoznavanju primere so ti največkrat v pomoč vezniki *ko, kot, kakor* (Honzak, 2002: 66).

Poosebitev ali personifikacija (po M. Kmeclu *poosebljenje*) poosebi živali, neživa bitja, reči, pojave, pojme; pripiše jim človeške lastnosti; prikaže jih s človeškimi lastnostmi (Honzak, 2002: 68).

Govorniško ali retorično vprašanje je vprašanje, kjer je odgovor že vnaprej znan; skuša vzbuditi določene občutke. Nanj odgovora ne pričakuješ (Honzak, 2002; 72).

Nagovor (ogovor) ali apostrofa (grško *apostrof* = obračanje) je nagovarjanje, ogovarjanje odsotnih ali umrlih oseb, stvari, rastlin in živali, kot da so pred besednim ustvarjalcem ali, kot da so žive (Honzak, 2002: 73).

Pretiravanje ali hiperbola je rabljeno, kadar se v posameznih delih povedi pojavlja pretiravanje v obsegu ali lastnostih (Honzak, 2002: 73).

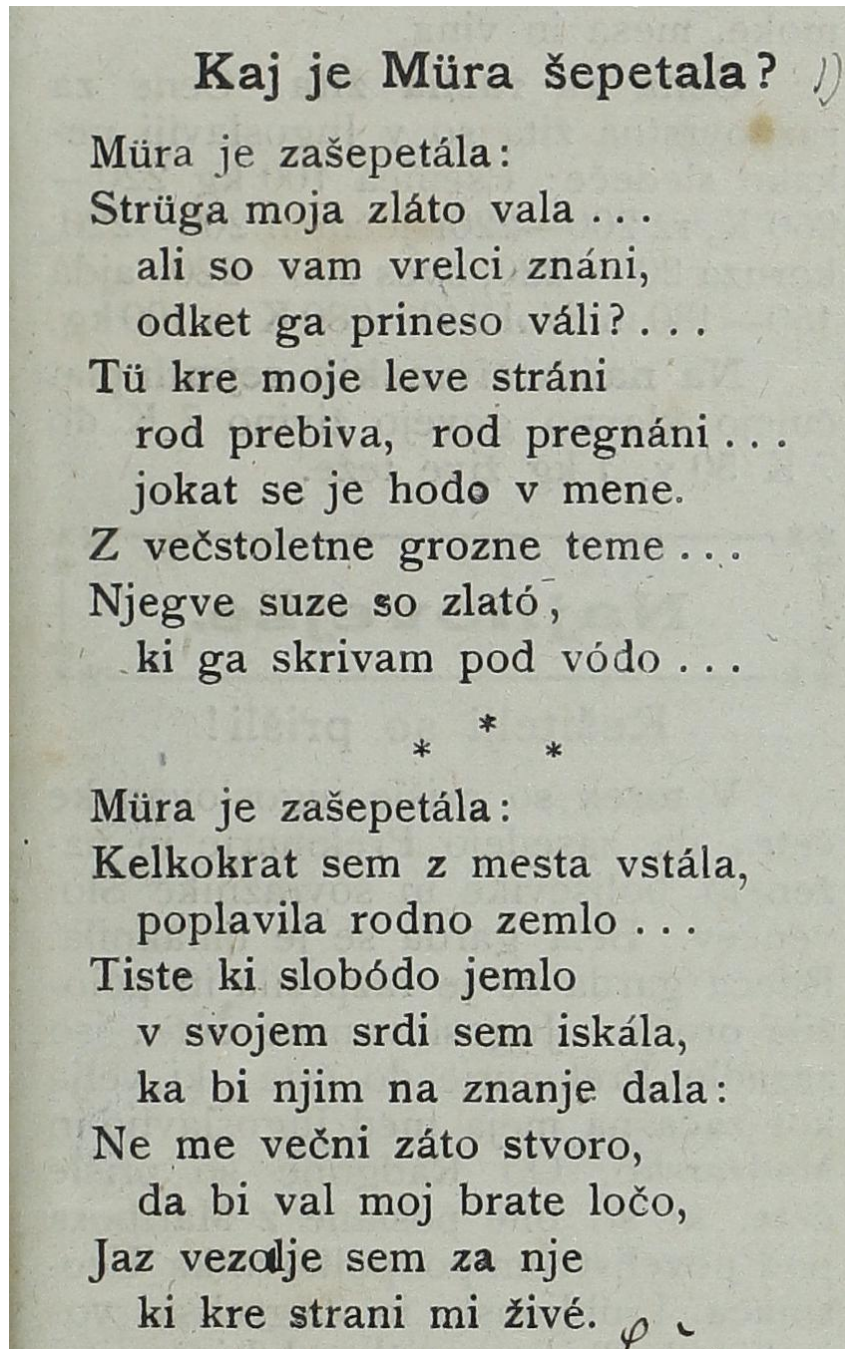
Stopnjevanje se pojavi, kadar se v posameznih delih povedi stopnjuje moč besede, pomen celote (Honzak, 2002: 73).

Izpovedovanje je značilno za lirsko pesništvo (Honzak, 2002: 79).

4.2 Analiza Kleklovih izbranih pesmi

4.2.1 Kaj je Mūra šepetala?

Slika 15: Kleklova pesem, objavljena v Novinah

Vir: (https://www.kamra.si/print/?show_images=0&post_item_id=287706, pridobljeno 28. 11. 2025)

verz	osmerek, saj je v vsakem verzu 8 zlogov
kitica	desetvrstičnica ali decima
arhaizmi/starinske besede	ni izrazitih starinskih besed
dialektizmi/narečne besede	Múra, Strúga, odket, njegve suze, váli, kelkokrat, slobódo, ka, jemlo, ločo, vezolje , kre ...
okrasni pridevki	rod pregnáni, večstoletne grozne teme, rodno zemlo
primera/komparacija	Njegve suze so zlató
poosebitev/personifikacija	Múra je zašepetala; zlató, ki ga skrivam pod vodo; Kelkokrat sem z mesta vstala ...; val moj brate ločo
govorniško/retorično vprašanje	/
nagovor/apostrofa	/
pretiravanje/hiperbola	Jaz vezolje sem za nje; z večstoletne grozne teme
stopnjevanje	rod prebiva, rod pregnani ... jokat se hodo v mene
izpoved in razlaga pesmi	<p>Pesem <i>Kaj je Múra šepetala?</i> je lirski oz. izpovedna. Sestavljena je iz dveh desetvrstičnih kitic ali decim. V prvi kitici Klekl izpoveduje, kako je bil prekmurski narod že od nekdanj preganjan in manjvreden, zato "žalostno jočejo v reko Muro".</p> <p>V drugi kitici pa pesnik še bolj poosebi Muro in ji da človeške zmožnosti, možnosti za maščevanje. V prvi osebi (v Murinem imenu) razlaga, kako bo porazila sovražnike, ki okupirajo prekmursko ozemlje in ločujejo Prekmurje od ostale Slovenije. Ločujejo pa ga zaradi meje, ki ga postavi reka Mura. Zato se Klekl v pesmi v njenem imenu pritožuje nad krivico, saj Bog ni ustvaril Mure, za katero živijo Prekmurci, da bi jih ločila od domovine.</p> <p>Ta pesem je bila objavljena v <i>Novinah</i>, 17. avgusta 1919. <i>Novine</i> so izhajale med leti 1913 in 1945.</p>

Slika 16: Reka Mura

Vir: (<https://visitpomurje.eu/aktualno/unesco-zascita-in-reka-mura>, pridobljeno 28. 1. 2025)

Pesem Jožefa Klekla, Ka je Mūra šepetala, je tudi peta. Pod QR kodo je v izvedbi Orkestra Glasbene Šole Beltinci in združenih cerkvenih pevskih zborov iz Turnišča, Črenšovcev, Beltincev in Ljutomera.

Vir: (<https://www.youtube.com/watch?v=xPJsXQfGhv4>, pridobljeno 28. 1. 2025)

4.4.2 Na Goričkom je moj dom

Na Goričkom	Na Goričkom
je sirmaški kraj,	malo je vod <u>é</u> ,
li ga mam najraj:	goste so skuz <u>é</u> :
tü je moj dom.	tü je moj dom.

Na Goričkom	Na Goričkom
male so vesi,	teško se živ <u>é</u> ,
Veliki Bog je v njih:	sladko se vmerje:
tü je moj dom.	tü je moj dom.

Na Goričkom	Na Goričkom
prosti so lüdj <u>é</u> ,	je moj rojstni kraj,
mirno vsak živ <u>é</u> :	z tujine nazaj
tü je moj dom.	silim v svoj dom.

Vir: (<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-8IYCYIR2/5f996741-4642-4d56-bc93-6b7acd653f4e/PDF>, pridobljeno 28. 1. 2025)

verz	svoboden
kitica	štirivrstična ali kvartina
arhaizmi/starinske besede	ni izrazitih starinskih besed, več je narečnih
dialektizmi/narečne besede	sirmaški, mam, tü, vmerje, skuz <u>é</u> , tujine, lüdj <u>é</u> , vesi
okrasni pridevki	sirmaški kraj, male vesi, prosti lüdj <u>é</u> , goste skuz <u>é</u> , rojstni kraj, sladko se vmerje
primera/komparacija	/
poosebitev/personifikacija	Veliki Bog je v njih

govorniško/retorično vprašanje	/
nagovor/apostrofa	/
pretiravanje/hiperbola	malo je vodé, goste so skuzé, sladko se vmerje
stopnjevanje	teško se živé, sladko se vmerje
izpoved in razlaga pesmi	<p>Pesem <i>Na Goričkom je moj dom</i> je lirski oz. izpovedni ter domoljubni. Sestavlja jo šest štirivrstičnih kitic, ki vsebujejo enak prvi in zadnji verz (refren): <i>Na Goričkom in tu je moj dom</i>. Med prvim in zadnjim verzom sta dva verza, ki imata zaporedno rimo.</p> <p>Pesem ima dokaj žalostno vsebino, saj opisuje, kako je Goričko življenje majhno, težko in komaj čaka sladke smrti. A kljub težkim razmeram pesnik še vedno nadvse močno ljubi svojo domovino, svoj rojstni kraj. Vanj se bo vedno vračal, o njem pisal in ga ljubil, kljub njegovi revščini in majhnosti.</p> <p>Hkrati pa Klekl opeva lepoto Goričke preprostosti, spokojnosti in miru Goričancev ter njihovega mirnega načina življenja.</p>

Slika 17: Goričko

Vir: (http://upkac.park-goricko.org/page/page3093.html?id_informacija=38&id_language=1&id_meta_type=7, pridobljeno 28. 1. 2025)

4.2.3 Ljübi svoj jezik

Ljübi svoj jezik,
rad ga govori
v sreči, nevoli
Boži dar velik`!
Ne boj se neprijatlov teh,
ki nos`jo zaničlivi smeh!
Batriven bod`
kak cel tvoj rod,
Slovenski rad govori!
Ljübi svoj jezik,
rad ga govori,
Bogi po voli
materni jezik!
Boga molit mati mila
po njem te z ljübezni v`čila;
njo sramotiš,
če ga tajiš,
Slovenski rad govori!

Ljübi svoj jezik,
rad ga govori,
vsaki je nori,
ki strahom je sit.
Vemo! Državna postava
družno pravico njem` dava.
Zdrži stalno,
to postavo
Slovenski rad govori!

Vir: (<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZAAE86DE/c812a804-3836-46d8-a1e1-757d8a146d00/PDF>, pridobljeno 28. 1. 2025)

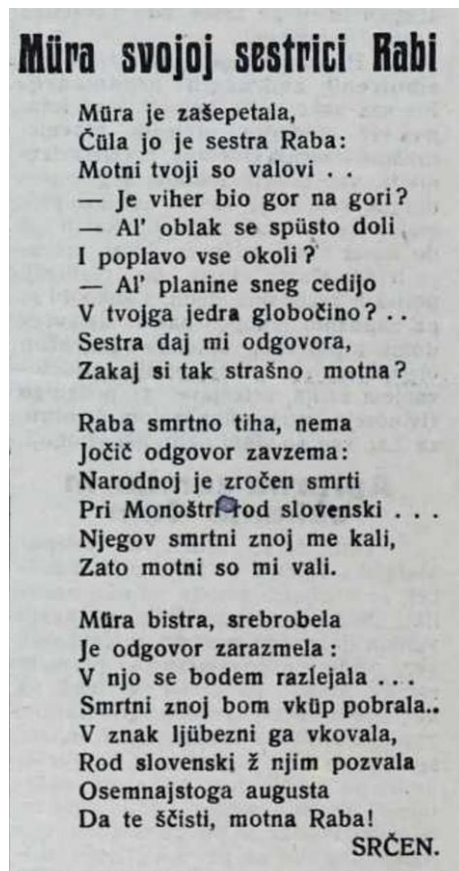
verz	svoboden
kitica	devetvrstičnica
arhaizmi/starinske besede	neprijatelj
dialektizmi/narečne besede	batriven, ljübezen, dava, v'čila, zaničlivi, nevoli
okrasni pridevki	svoj jezik, materni jezik, mati mila, nori, zaničlivi smeh, batriven
primera/komparacija	pesnik primerja materni slovenski jezik z "Božjim darom velikim"
poosebitev/personifikacija	ki nos'jo zaničlivi smeh; vsaki je nori, ki strahom je sit; družno pravico njem dava; njo sramotiš, če ga tajiš
govorniško/retorično vprašanje	/
nagovor/apostrofa	ljübi svoj jezik, Rad ga govori; Po njem te z ljübezni v'čila; Slovenski rad govori!
pretiravanje/hiperbola	Boži dar velik'; njo sramotiš, če ga tajiš
stopnjevanje	njo sramotiš, če ga tajiš
izpoved in razlaga pesmi	<p>Pesem <i>Ljübi svoj jezik</i> je lirska ali izpovedna pesem ter domoljubna. Ne osredotoča se toliko na domačo pokrajino, kakor so se prejšnje Kleklove pesmi, temveč tokrat opeva izrazito materni jezik. Naš slovenski jezik. Jožef Klekl se je sam zelo zavedal, da je slovenščina zanemarjen, za ostale države barbarski jezik. To je želel spremeniti. Nagovoriti Slovence, naj govorijo slovensko v svoji slovenski domovini.</p> <p>Pesem je sestavljena iz treh enako dolgih kitic, vse imajo po devet verzov. V prvi kitici Klekl časti slovenščino in jo primerja z velikim Božjim darom, Slovenca opogumlja, naj se združi v narod in jo govori ter naj se ne boji sovražnikov.</p> <p>V drugi kitici izrazi mnenje, da če Slovenec taji domači jezik, bo njegova domovina osramočena, saj ga je tega jezika učila v ljübezni.</p> <p>V tretji kitici Klekl še nazadnje opogumi Slovenca, naj ga ne bo strah ter da naj zastopi slovenski jezik in</p>

slovensko državo, saj bo le tako končno dobil pravice za svoj jezik.

V pesmi zasledimo, da se v vseh kiticah pojavlja nekaj enakih verzov, ki tvorijo refren ali pripev. Ti verzi so: "Ljübi svoj jezik, Rad ga govori"(ta dva verza se skupaj pojavita na začetku vsake kitice) ter "Slovenski rad govori!"(ta verz, ki je hkrati pesniški vzklik, se pojavi na koncu vsake kitice). Z refrenom povzame sporočilo celotne pesmi.

4.2.4 Múra svojoj sestrici Rabi

Slika 18: Kleklova pesem, objavljena v Novinah

Vir: (<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-EODWDIRD/4af307ac-223e-41e8-ad3e-4de734bf337e/PDF>, pridobljeno 28. 1. 2025)

verz	osmerek
kitica	vse tri kitice so različno dolge; prva je desetvrstičnica, druga je šestvrstičnica, tretja kitica je osemvrstičnica
arhaizmi/starinske besede	kali
dialektizmi/narečne besede	Müra, čüla, viher, bio, Al', tvojga, tak, narodnoj, srebobela, razlejala, zročén, zarazmela, vküp, ljübezni, osemnajstoga augusta, ščisti
okrasni pridevki	motni valovi; strašno motna; smrtno tiha, nema; narodnoj smrti; rod slovenski; smrtni znoj; Müra bistra, srebobela
primera/komparacija	/
poosebitev/personifikacija	pesnik poosebi obe reki, reki se pogovarjata
govorniško/retorično vprašanje	Al' planine sneg cedijo V tvojga jedra globočino? Al' oblak se spusto doli I poplavo vse okoli?
nagovor/apostrofa	Al' planine sneg cedijo V tvojga jedra globočino? Al' oblak se spusto doli I poplavo vse okoli?
pretiravanje/hiperbola	Njegov smrtni znoj me kali; V tvojga jedra globočino, Narodnoj je zročén smrti
stopnjevanje	Rod slovenski ž njim pozvala, osemnajstoga augusta, da te ščisti, motna Raba!
izpoved in razlaga pesmi	<p>Pesem <i>Müra svojoj sestrici Rabi</i> je lirski oz. izpovedna ter domovinska, saj opeva reki Müro in Rabo ter pokrajino med njima. Pesem je zgrajena iz treh kitic, ki imajo vse različno število verzov. Zgrajena je kot nekakšen dialog med dvema rekama, ki jima pesnik Klekl dodeli človeške lastnosti.</p> <p>V prvi kitici Mura nagovarja Rabo ter jo sprašuje, zakaj je tako motna. V drugi kitici ji Raba da odgovor, da je motna zato, ker tamkajšnji slovenski narod čaka narodna poguba. S tem je Jožef Klekl najbrž hotel povedati, da porabske Slovence potujčujejo Madžari, ki so bili takrat močnejši.</p> <p>V zadnji kitici Mura "potolaži" Rabo in ji zagotovi, da jo bo slovenski rod očistil tujcev in ne bo več motna.</p> <p>Tudi ta pesem je bila kakor <i>Ka je Müra šepetala?</i> objavljena v <i>Novinah</i>, 18. avgusta 1929</p>

Slika 19: Sestri Mura ...

Vir: (<https://www.letsgoslovenia.si/spust-po-reki-muri-od-sladkega-vrha-do-legrada/>,
pridobljeno 27. 1. 2025)

Slika 20: ... in Raba

Vir: (https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Raba_pod_Dobczycami.jpg; pridobljeno 15. 2. 2025)

2.4.5 Slovenska krajina

Slovenska krajina, najlepša milina,
lublana Ravenska, Gorička, Dolenska.
Ne poznam jas lepšga sveta,
vsa sladkost si moj'ga srca.

Poslala si sine in hčere v tujine,
oznanjajo vero, krüj slüžijo verno.
Je v britkosti njuvo srce,
pa vendar le brije za te.

Slovenska krajina, mili moj dom,
pozabo te nigdar, nigdi ne bom.

Slovenska krajina, mili moj dom,
pozabo te nigdar, nigdi ne bom.

Pogled moj z daljave pošilja pozdrave
hižički domačoj in cerkvici farnoj.
Obimam v lübezni obe,
pozabit vaj srce ne ve.

Bregove, doline Slovenske krajine,
gorice, ravnine ste meni lüblene.
Slovenske ste zemle sijaj,
nebeške dobrote migljaj.

Slovenska krajina, mili moj dom,
pozabo te nigdar, nigdi ne bom.

Slovenska krajina, mili moj dom,
pozabo te nigdar, nigdi ne bom.

verz	svoboden
kitica	Pesem ima štiri kvartine, med vsako štirivrstično kitico in na koncu je dvovrstični refren (Slovenska krajina, mili moj dom, pozabo te nigdar, nigdi ne bom.)
arhaizmi/starinske besede	jih ni, več je narečnih besed

dialektizmi/narečne besede	lüblena, lepšga, moj'ga, nigdi, hižički domačoj, cerkvici farnoj, obimam, lübezni, vaj, krüj slüžijo, njüvo, lüblene, zemle
okrasni pridevki	Slovenska krajina, najlepša milina, lüblena Ravenska, lepšga sveta, moj'ga srca, mili moj dom, hižički domačoj, cerkvici farnoj, Slovenske zemle, nebeške dobrote
primera/komparacija	ravnine, doline, bregove in gorice pesnik primerja s sijajem slovenske zemlje in nebeškimi dobrotami
poosebitev/personifikacija	pogled iz daljave pošilja pozdrave; obimam v lübezni obe, pozabit vaj srce ne ve, Poslala si sine in hčere v tujine
govorniško/retorično vprašanje	/
nagovor/apostrofa	Pozabil te nigdar, nigdi ne bom; pozabit vaj srce ne ve, pa vendar le bije za te
pretiravanje/hiperbola	Slovenske ste zemle sijaj, nebeške dobrote migljaj
stopnjevanje	Slovenska krajina, mili moj dom, pozabo te nigdar, nigdi ne bom.
izpoved in razlaga pesmi	<p>Pesem <i>Slovenska krajina</i> je lirski domoljubna pesem. Je himna vseh Prekmurcev, saj opeva lepoto celotne prekmurske pokrajine. Slovenska krajina je poznana tudi pod izrazom Slovenska okroglina. Sestavljena je iz osmih kitic, a od tega so štiri kitice popolnoma enake oz. se ena kitica ponovi štirikrat. Ta dva ponavljajoča verza predstavljata refren oz. pripev v pesmi, ki nosi tudi glavno misel: pesnikovo ljubezen do domovine.</p> <p>V vsaki kitici se pesnik dotakne nove oblike lepote domače pokrajine, ki so njemu tako ljube, tako pomembne ter tako zares ustvari himno, hvalnico za prekmursko krajino.</p> <p>Pesem je bila objavljena v <i>Marijinem listu</i>, uglasbil pa jo je duhovnik in skladatelj Franc Cigan.</p>

Slika 21: Prekmurje

Vir: (https://www.metropolitan.si/media/cache/upload/Photo/2020/06/26/pomurje-prekmurje-mura-murska-sobota-izlet6_biggalleryimage.jpg, pridobljeno 28. 1. 2025)

Pesem Slovenska krajina je bila objavljena v Marijinem listu, uglasbil jo je rojak, prav tako duhovnik in skladatelj, Franc Cigan iz Žižkov. Pesem je cerkveni pevski zbor iz Črenšovcev prvič zapel na Košičevih dnevih v Bogojini okrog leta 1992, prepevanja le-te je pevce naučil takratni črenšovski kantor, Franc Kolenko. Ljudje pri nas so jo vzeli za svojo in je postala neke vrste himna (Slovenska krajina, mili moj dom, 2014).

Zapeli so jo tudi ob dogodkih, ki so potekali ob premestitvi Kleklovih posmrtnih ostankov, večkrat pa jo pojejo tudi ob prazniku združitve Prekmurcev z matično domovino.

Vir: (<https://qr.me-qr.com/PjPex8M8>, pridobljeno 27. 1. 2025)

4.3 Analiza Gregorčičevih izbranih pesmi

4.3.1 Soči

Krasna si, bistra hči planin,
brdka v prirodni si lepoti,
ko ti prozornih globočin
nevihte temne srd ne moti —
    krasna si, hči planin!
Tvoj tek je živ in je legak
ko hod deklet s planine;
in jasna si ko gorski zrak
in glasna si, kot spev krepak
planinske je mladine —
    krasna si, hči planin!
Rad gledam ti v valove bodre,
valove te zelenomodre:
temna zelen planinskih trav
in vedra višnjevost višav
lepo se v njih je zlila;
na rosah sinjega neba,
na rosah zelenih gora
lepoto to si pila —
    krasna si, hči planin!
Ti meni si predraga znanka!
Ko z gorskih prišumiš dobnav,
od doma se mi zdiš poslanka,
nesoča mnog mi ljub pozdrav —
Bog sprimi tu te sred planjav!
Kako glasno, ljubo šumljaš,
kako čvrsto, krepko skakljaš,
ko sred gora še pot imaš!
A ko pridereš na ravnine,
zakaj te živa radost mine?
Kaj trudno lezeš in počasi,
zakaj so tožni tvoji glasi?
Težko se ločiš od hribov,
zibélke tvojega valovja?
Mar veš, da tečeš tik grobov,
grobov slovenskega domovja?
    Obojno bol pač tu trpiš,
V tej boli tožna in počasna,
ogromna solza se mi zdiš,
a še kot solza - krasna!

Krasna si, bistra hči planin,
brdka v prirodni si lepoti,
ko ti prozornih globočin
nevihte divje srd ne moti!
    Pa oh, siroti tebi žuga
vihar grozán, vihar strašán;
prihrumel z gorkega bo juga,
divjal čez plodno bo ravan,
ki tvoja jo napaja struga —
    gorjé, da daleč ni ta dan!
Nad tabo jasen bo obok,
krog tebe pa svinčena toča
in dež krvav in solz potok
in blisk in grom — oh, bitva vroča!
    Tod sekla bridka bodo jekla,
in ti mi boš krvava tekla:
    kri naša te pojila bo,
    sovražna te kalila bo!
Takrat se spomni, bistra Soča,
kar gorko ti srce naroča:
    Kar bode shranjenih voda
    v oblakih tvojega neba,
kar vode v tvojih bo planinah,
kar bode v cvetnih je ravninah,
    tačas pridrvi vse na dan,
narasti, vzkipi v tok strašán!
Ne stiskaj v meje se bregov,
    srdita čez branove stopi
ter tujce, zemlje lačne, vtopi
na dno razpenjenih valov!

verz	Svoboden. Pesem je sestavljena iz 70 verzov, ki so različno dolgi.
kitica	Pesem <i>Soči</i> je brezkitična, oblika ponazarja tok reke Soče.
arhaizmi/starinske besede	brdka, prirodni, srd, bodre, tožen
dialektizmi/narečne besede	ni izrazitih dialektizmov; jezik je predvsem knjižen
okrasni pridevki	nevihte temne, gorski zrak, spev krepak, valove zelenomodre, sinjega neba
primera/komparacija	jasna si kot gorski zrak, glasna si kot spev krepak, ko hod deklet s planine; a še kot solza krasna
poosebitev/personifikacija	Celotna reka je poosebljena. ti mi boš krvava tekla; takrat se spomni, bistra Soča, kar gorko ti srce naroča
govorniško/retorično vprašanje	Mar veš, da tečeš tik grobov, grobov slovenskega domovja? Kaj trudno ležeš in počasi, zakaj so tožni tvoji glasi? A ko pridereš na ravnine, zakaj te živa radost mine?
nagovor/apostrofa	Takrat se spomni, bistra Soča; narasti, vzkipi v tok strašan, ne stiskaj v meje se bregov ...
pretiravanje/hiperbola	dež krvav, solz potok
stopnjevanje	dež krvav in solz potok in blisk in grom; narasti, vzkipi
izpoved in razlaga pesmi	Pesem <i>Soči</i> je vsekakor ena najboljših in najprepoznavnejših Gregorčičevih pesnitev. Je domovinska/domoljubna pesem in oda oz. hvalnica, saj Simon Gregorčič v pesmi hvali in opeva reko Sočo, hkrati pa naroča Slovincem, naj svojo domovino branijo pred sovražnikom. Pesem je lirski ali izpovedna, ker pesnik v njej izpoveduje svoja čustva do reke in domovine. Pesnitev lahko razdelimo na dva vsebinska dela: v prvem pesnik opeva mladostno, gorsko reko Sočo, njeno lepoto ter svojo ljubezen do nje. V drugem delu, kjer se reka razširi, umiri, v njenem spodnjem toku, pa Sočo svari na prihajajoče nevarnosti in ji naroča, naj odžene sovražnike. Pesem <i>Soči</i> je tudi likovna, saj s svojo brezkitičnostjo spominja na tok reke Soče.

Slika 22: Soča

Vir: (<https://www.soca-river.com/si/bovec/reka-soca.html>, pridobljeno 28. 1. 2025)

Na spletu sem našla tudi zvočni posnetek pesmi Soča v izvedbi Okteta Simona Gregorčiča.

Vir: (<https://www.youtube.com/watch?v=i8Urzfe3itA>, pridobljeno 28. 1. 2025)

4.3.2 Nazaj v planinski raj

Pod trto bivam zdaj
v deželi rajskomili,
srce pa gor mi sili
nazaj v planinski raj:-
zakaj nazaj?
Nazaj v planinski raj!

Tu zelen dol in breg,
tu cvetje že budi se,
tu ptičji spev glasi se,
gore še krije sneg,-
zakaj nazaj?
Nazaj v planinski raj!

Glej ta dolinski svet,
te zlate vinske griče,
te nič, te nič ne miče
njih južni sad in cvet?
Zakaj nazaj?
Nazaj v planinski raj!

In to ti nič ni mar,
da dragi srčno vdani
ti kličejo:"Ostani,
nikar od tod, nikar!"
Zakaj nazaj?
Ne vprašajte zakaj!

O, zlatih dni spomin
me vleče na planine,
po njih srce mi gine,
saj jaz planin sem sin!
Tedaj nazaj,
nazaj v planinski raj!

verz	svoboden; verzi so različno dolgi
kitica	šestvrstičnica
arhaizmi/starinske besede	rajskomili, gine, vzbudi
dialektizmi/narečne besede	ni izrazitih dialektizmov
okrasni pridevki	deželi rajskomili, planinski raj, zlate vinske griče, zlatih dni spomin
primera/komparacija	/
poosebitev/personifikacija	srce pa gor mi sili, tu cvetje že vzbudi se
govorniško/retorično vprašanje	Zakaj nazaj?
nagovor/apostrofa	Te nič, te nič ne miče njih južni sad in cvet? In to ti nič ni mar?
pretiravanje/hiperbola	po njih srce mi gine, saj jaz planin sem sin!
stopnjevanje	O, zlatih dni spomin me vleče na planine, po njih srce mi gine, saj jaz planin sem sin!
izpoved in razlaga pesmi	Pesem <i>Nazaj v planinski raj</i> je lirski ali izpovedni pesem. Je domovinska ali domoljubna, kot pesem Soči, v njej pesnik izraža ljubezen in povezanost do domače planinske pokrajine, v kateri je odraščal in pustil svoje korenine. V pesnitvi Gregorčič planine in njihovo gorsko

pokrajino opisuje kot raj na zemlji. Izpove pa tudi, kako zelo pogreša planine in se tja želi čim prej vrniti. V pesmi izraža mir in preprostost, ki jo ponujajo planinske pokrajine, istočasno pa globoko hrepenenje, ki ga nosi v srcu do domačih planin.

Slika 23: Planinski raj Posočja

Vir: (<https://novimatajur.it/attualita/posocje-tra-il-2017-ed-il-2018-quasi-cento-residenti-in-meno.html>, pridobljeno 28. 1. 2025)

Mešani pevski zbor Danica je zapel pesem Simona Gregorčiča Nazaj v planinski raj.

Vir: (<https://www.youtube.com/watch?v=IRzniFxU7Qw>, pridobljeno 27. 1. 2025)

4.3.3 Bratje, oh, nikar kopati (iz cikla Iskrice domorodnih)

Bratje, oh, nikar kopati
med tujinci groba mi;
tam ne morem mirovati,
tam pokoja zame ni!

Tik ob Soči mal je griček,
tam očetje moji spé;
tamkaj, bratje, mal kotiček
moje naj kosti dobé!

Zemlji, ki me je rodila,
dajte moj umrli prah;
ona bodi mi gomila,
njen odseva naj me mah.

verz	svoboden
kitica	štirivrstičnica (kvartina)
arhaizmi/starinske besede	tujinci, spé, dobé
dialektizmi/narečne besede	ni izrazitih narečnih besed; starinske besede so večinoma knjižne
okrasni pridevki	umrli prah, njen mah, mal griček, očetje moji, mal kotiček
primera/komparacija	/
poosebitev/personifikacija	Zemlji, ki me je rodila, dajte moj umrli prah, njen odseva naj me mah; očetje moji spé; kotiček moje naj kosti dobé!
govorniško/retorično vprašanje	/
nagovor/apostrofa	dajte moj umrli prah
pretiravanje/hiperbola	Tam ne morem mirovati, tam pokoja zame ni! Tamkaj, bratje mal kotiček moje naj kosti dobé
stopnjevanje	Tam ne morem mirovati, tam pokoja zame ni!
izpoved in razlaga pesmi	<p>Pesem <i>Bratje, oh nikar kopati</i> je lirska oz. izpovedna. Sestavljena je iz treh kvartin oz. štirivrstičnic. Pesem je Gregorčič napisal kot željo, da ga naj pokopljejo v domačem kraju, saj v tujini ne bo srečen. Nagovarja družino, jo prosi, da bi bil pokopan ob Soči, ob svojih prednikih.</p> <p>Pesem je izšla v Gregorčičevih dijaških letih v ciklu pesmi Iskrice domorodne skupaj z dvanajstimi drugimi pesnitvami. V vseh pesmih prevladuje močna</p>

4.3.4 Kmetški hiši

Mogočna nisi, ne prostorna, In staval te umetnik ni, Bolj kot bogata si uborna, Priprosta selska hiša ti!	Ne v hiš mogočnih jasnem sevi, Ki marmornat jih krije krov; Pod nizko streho, v skrajni revi Rojèn rešenik je vseh rodóv.
In vendar ne paláč ogromnih, Ne njih bleskú ne bom slavíl; A tebi, dom seljakov skromnih, Nesmrtén venec rad bi zvil.	In ne v dvoránah bogatina, Kjer blesk bogastva te slepí; Kjer dom seljaških je trpinov, Rešenja zor se nam žari:
Pač res ubog sí, mal, neznamen; A dàsi mal in ne slovit, Kakó ti nam si blagodatén, Kakó ti nam si znamenit!	Kar mož nebesa so poslala, Da večnih nas otmó grobóv, Vse mati kmeška je zibála, Iz kmeških so izšli domóv.
Pomnik le redek še se dviga, Ki nam je davnih dní glasník; Ti naša si najstarša knjiga, Pravečen, živ nam spomenik.	Od tam nam misleci globoki, Od tam klícarji k nebu nam, Od tam nam pesniki — preroki, Za dom borilci vsi od tam.
Pravljíce, zgodbe praviš davne, Ti v rékih čuvaš pramodróst, Pradede nam opevaš slavne In src radóst in njih brídkóst.	In vem, da to jim srečno vspêje, Da spone vse nam razdrobé, Da dni nam priboré jasnêje, Ter naše proslavé imé . . .
Ti šege stare Si ohranil: Deduje jih po oči sin; Le ti naš jezik si obranil, Da ni zatrl nam ga tujčín.	Zató ti slava peta bodi, Oj zibel naših boljših dni, Nebdó ti tisoč sreč prisodi, Ves blagodar na té razlój.
Kar čas nam dal je davna leta, Največ občúval si nam tí; Kar zdaj nam daje in obeta, Pod kmečko streho se rodi.	Naj vedno mirno bi živela, Noben ne vzburljaj te vihár, Ogiblji se gromóv te strela, Zanašaj grozni ti požár.
Ta hiša nam je mati krušna, Domovju steber je Častít, Iz kmeških hiš nam hrana dušna, Iz kmeških hiš omíke svít.	Da srečno v vek si bivališče Krepostnih žen, poštenih mož; Daj Bog, ti slavnih mož rodišče, Da zibel še slavnéjših boš!

verz	svoboden; verzi so različno dolgi
kitica	štirivrstičnica; pesem je sestavljena iz šestnajstih kitic
arhaizmi/starinske besede	najstarša, tujčin, dàsi, vspêje
dialektizmi/narečne besede	ni izrazitih dialektizmov
okrasni pridevki	hrana dušna, krepostnih žen, preprosta selska hiša, najstarša knjiga, živ nam spomenik
primera/komparacija	bolj kot bogata si uborna
poosebitev/personifikacija	nebesa so poslala, živ nam spomenik, čas nam dal
govorniško/retorično vprašanje	/
nagovor/apostrofa	Preprosta selska hiša ti!
pretiravanje/hiperbola	Rojen rešnik je vseh rodov
stopnjevanje	Da srečno v vek si bivališče krepostnih žen, poštenih mož! Daj bog ti slavnih mož rodišče, da zibel še slavnejših boš!
izpoved in razlaga pesmi	<p>Pesem <i>Kmetski hiši</i> je Simon Gregorčič napisal v spomin Josipu Jurčiču ob njegovi smrti leta 1881. Pesem je domoljubna, saj opeva kmečko hišo in poudarja, kako lahko njena preprostost na ljudi vpliva bolje, kot bogate, bleščeče palače. Gregorčič izpoveduje, kako največji in najboljši misleci, borci in pesniki prav tako prihajajo iz kmečke hiše. Kmetska hiša ima mnogo več spominov in kulturne dediščine kakor bleščeč grad, saj ponuja svojo vrsto udobja, udobje, ki je ljudem bolj tolažilno in pri srcu. Meni tudi, da je kmečka hiša zanemarjena s strani družbe, zato jo pesnik tudi tako globoko in bogato časti.</p>

Slika 24: Rojstna hiša Josipa Jurčiča na razglednici

Vir: (<https://zakladnicazgodovine.si/product/muljava-rojstna-hisa-josip-jurcica/>), pridobljeno 28. 1. 2025)

4.3.5 Domovini

O vdova tožna, zapuščena,
 ti mati toliko sirot,
 s krvjo, solzami napojena,
 ki bol poznaš le, nič dobrot,
 oj mati vdanega ti sina,
 oj zlata mati — domovina!
 Ti krasna si, krasnejše ni,
 kar jih obseva zarja dneva;
 krepostna si, vsa vredna ti,
 da krona venča te kraljeva.
 A trnov le tvoj venec je,
 in rod tvoj rod—mučenec je;
 sovražni svet te le prezira,
 prezira te in te zatira!
 Kdaj to gorje pač mine ti?
 Kdaj se oko ti ujasni kalno?

Kdaj slečeš to obleko žalno,
 kdaj sonce zlato sine ti?
 O, da z močjo in srečo, slavo,
 ne s krono trnovo, nebo
 ovilo bi ti sveto glavo —
 kako bi jaz ti pel glasno!
 A ker nikdo ne šteje te,
 ker ves te svet tepta z nogami,
 jaz ljubim tem srčneje te,
 jaz ljubim tem zvesteje te,
 a ljubim te — s solzami!
 Oj mati moja domovina,
 ljubezen moja ti edina,
 ti moja skrb in bolečina,
 Bog čuvaj dobrotljivi te,
 Bog živi te, Bog živi te!

verz	svoboden
kitica	pesem je brezkitična
arhaizmi/starinske besede	ujasni, krepostna, venča
dialektizmi/narečne besede	/
okrasni pridevki	tožna, zapuščena vdova, vdanega sina, krasna, krepostna, vredna, kraljeva krona, trnov venec, kalno oko, obleko žalno, sonce zlato, krono trnovo, sveto glavo, glasno, moja domovina, ljubezen moja, moja skrb, dobrotljivi Bog
primera/komparacija	/
poosebitev/personifikacija	s krvjo, solzami napojena, krona venča te kraljeva, nebo ovilo bi ti sveto glavo, te svet tepta z nogami, Kdaj slečeš to bleko žalno
govorniško/retorično vprašanje	Kdaj sonce zlato sine ti? Kdaj se oko ti ujasni kalno?
nagovor/apostrofa	Bog živi te, Bog živi te! Kdaj to gorje pač mine ti? krepostna si, vsa vredna ti ...
pretiravanje/hiperbola	s krvjo, solzami napojena, sovražni svet te le prezira
stopnjevanje	sovražni svet te le prezira, prezira te in te zatira! ljubezen moja ti edina,ti moja skrb in bolečina

izpoved in razlaga pesmi

Pesem *Domovini* je lirska oz. izpovedna; je brezkitična. Kot izvemo že iz naslova, je Gregorčič pesnitev namenil svoji slovenski domovini.

Domovino v pesmi nagovarja kot osebo, kot dekle, ki jo sovražni svet prezira in se težko bori za svoj obstoj. Opeva njeno lepoto in časti njeno moč, a se hkrati zaveda njenega trpljenja. Pesem je v celoti en sam nagovor, v katerem pesnik tudi podaja mnenje, da bi morala domovina Slovenija biti v svetu bolj cenjena, izpove pa ji tudi svojo brezpogojno ljubezen.

Pesem *Domovini* je bila objavljena v prvem zvezku Gregorčičevih Poezij.

4.4 Ugotovitve

4.4.1 Kleklove pesmi

- ✚ Kleklove pesmi vsebujejo zelo veliko narečnih besed. Vse so napisane v prekmurskem jeziku, najbrž zato, ker je Klekl želel povzdigovati in osamosvojiti predvsem prekmurski predel Slovenije in Prekmurce, ki so čutili velik pritisk Madžarov in madžarščine. Ni se tako osredotočal na celotno Slovenijo, verjetno prav zato, ker je prekmurski del takrat pripadal Madžarski. Zato ga tudi bolj poznamo Prekmurci, kot pa ostali Slovenci.
- ✚ V večini izbranih pesmi lahko zasledimo tudi nabožno vsebino, to pa zaradi Kleklove ljubezni in predanosti duhovniškemu poklicu.
- ✚ Vse pesmi vsebinsko opevajo lepoto Prekmurja, prekmurskega človeka ali prekmurskega jezika. Vse Kleklove pesmi vsebujejo pomembno moralno sporočilo. Klekl je pisal večinoma po realističnih idejah, kritično do družbenih razmer. Njegova poezija ni idealizirana, je neposredna in vsebuje tudi elemente ljudskega pesništva ter madžarske izraze.
- ✚ V vseh pesmih najdemo tudi zavedanje krivice Slovincem in madžarsko nadvlado nad Prekmurjem in tudi Porabjem. Pesnik si želi samostojne slovenske dežele, kulture in jezika. Zavedal se je tudi, da Slovenci živijo preko reke Rabe.
- ✚ Nekatere Kleklove pesmi so uglasbene in se pojejo še danes.

Kratek povzetek:

SKUPNE ZNAČILNOSTI KLEKLOVIH DOMOVINSKIH PESMI

- Prekmurske narečne besede,
- elementi ljudskega pesništva,
- opevanje lepote prekmurske pokrajine, človeka in jezika,
- realistična vsebina,
- neidealizirano in neposredno pesnjenje,
- nabožna vsebina,
- pesmi, kritične do družbenih razmer,
- želja po osamosvojitvi Prekmurja od Madžarske,
- pesmi z verskim in/ali moralnim sporočilom,
- uglasbene pesmi.

4.4.2 Gregorčičeve pesmi

- ✚ Gregorčičeve pesmi so napisane skoraj v popolnoma knjižnem jeziku s posameznimi starinskimi izrazi, kar zagotovo tudi pripomore k temu, da je bil poznan po celotni Sloveniji. Njegove pesmi so ljudje razumeli, kljub dokaj preprostemu jeziku nosi vsaka Gregorčičeva pesem neko pomembno sporočilo.
- ✚ Izmed izbranih Gregorčičevih pesmi so te zelo izpovedne in čustvene, v skladu s pesnikovo naravo. V svojih domovinskih pesnitvah se Gregorčič čustveno izpoveduje, priznava muke in trpljenja, a hkrati posebi vso lepoto svoje domovine, narave, svojo globoko naklonjenost do nje in vsemu, kar pride zraven. Čeprav je Simon Gregorčič deloval v obdobju realizma, je bil po srcu vsekakor romantik. Izpoveduje in širi svoja prepričanja, hrepenenja, želje in pogled na svet ter življenje.
- ✚ Gregorčič se v pesmi zaveda necenjenosti in zanemarjenosti slovenskega naroda, v njegovem primeru predvsem z italijanske strani. Želi si, da bi bila Slovenija samostojna in enako cenjena država kakor vse ostale.
- ✚ Njegove pesmi vsebujejo tudi nekaj nabožne vsebine, a najbrž delno zaradi ujetosti v duhovniški poklic.

- ✚ Gregorčič pogosto tudi pooseblja in idealizira razne stvari in pojme, npr. reko Sočo, svojo domovino, kmečko hišo in še mnogo več. Njegove pesmi so s svojim slogom tudi izjemno spevne. Mnoge pesmi so uglasbene, ljudje jih pojejo še danes.

Kratek povzetek:

SKUPNE ZNAČILNOSTI GREGORČIČEVIH DOMOVINSKIH PESMI

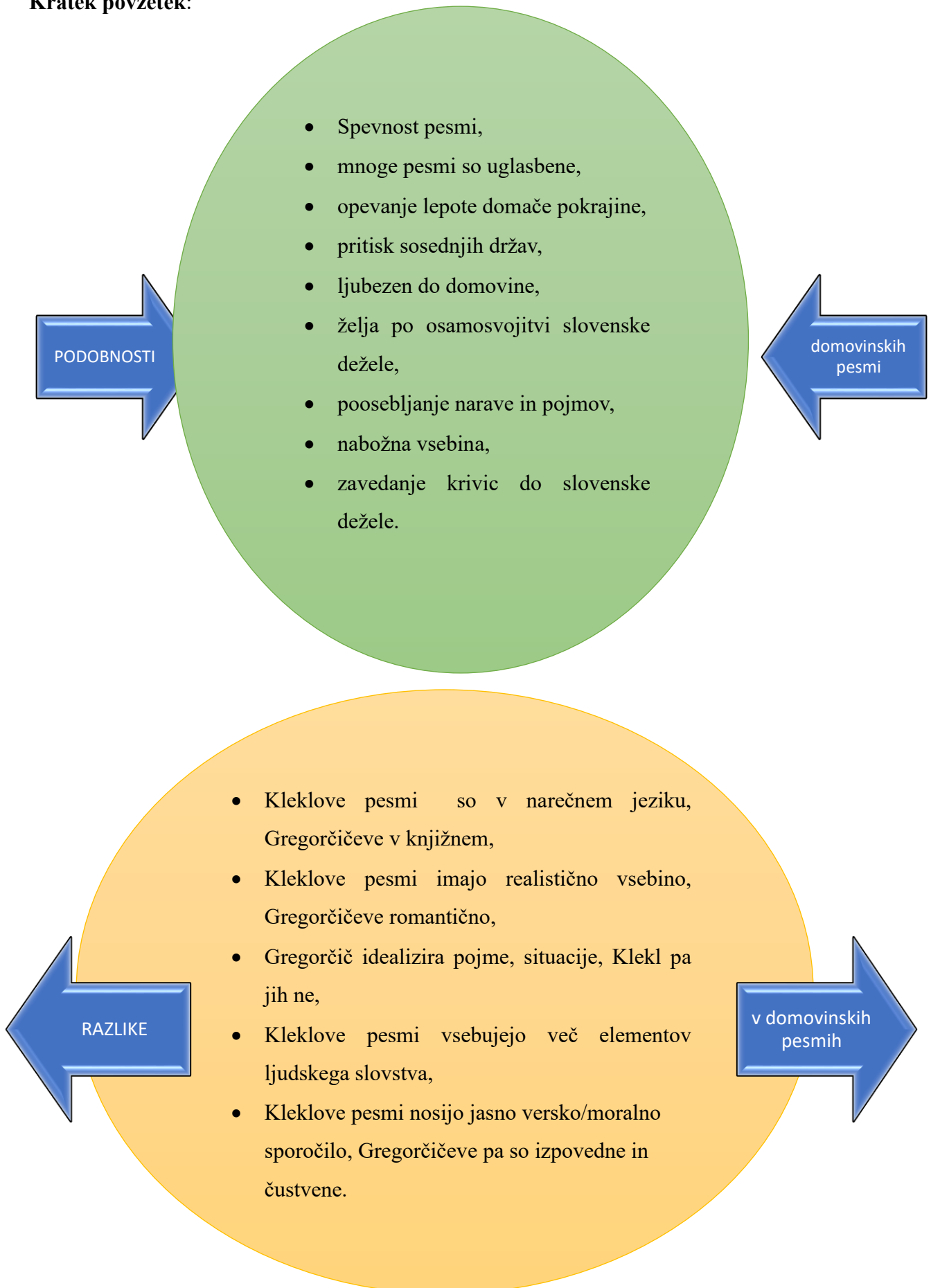
- Knjižni jezik s posameznimi starinskimi besedami,
- izpovedne, čustvene in ljubezenske pesmi,
- širjenje svojih prepričanj, čustev, muk, hrepenenj, pogleda na svet in življenje,
- romantična vsebina,
- otožna, melanholična vsebina,
- opevanje lepote slovenske pokrajine, narave Primorske,
- idealizacija pokrajine, domovine, sveta,
- poosebljanje narave, pojmov,
- nabožna vsebina,
- želja po osamosvojitvi Slovenije,
- spevnost in uglasbenost pesmi.

4.4.3 Primerjava

- ✚ Jožef Klekl in Simon Gregorčič sta oba pomembna duhovnika in pesnika v slovenski književnosti, vsak na svoj način sta prispevala k razvoju slovenskega pesništva.
- ✚ Njune pesmi združujejo nekatere skupne značilnosti, kot so: velika spevnost, uglasbene pesmi, opevanje lepote domače pokrajine, ljubezen do domovine, želja po osamosvojitvi Slovenije, poosebljanje narave in pojmov, nabožna vsebina, zavedanje krivic do Slovenije ...
- ✚ V pesmih obeh pesnikov se čuti pritisk Italijanov na zahodni, Gregorčičevi strani, ter Madžarov na vzhodni, Kleklovi strani.

- ✚ Se pa njune domovinske pesmi tudi razlikujejo v mnogih smislih: Klekl je pisal realistično in neposredno, Gregorčič je pisal posredno in neposredno v stilu romanticizma ter čustvenega izpovedovanja.
- ✚ V obeh primerih pesnitev najdemo nabožno vsebino in krščanske vrednote, a je Klekl pisal v resnični predanosti do duhovniškega poklica, bilo mu je usojeno biti duhovnik. Simon Gregorčič pa je bil nekako ujet v ta poklic, vanj ga je prepričala mati, a si on tega ni želel. Ne tako zelo rad kot Klekl, je v svoje pesmi vključeval duhovne elemente, a jih je vseeno omenjal.
- ✚ Pesmi Jožefa Klekla vsebujejo ogromno število prekmurskih izrazov, v nekaterih pesmih še več, kakor knjižnega jezika. Simon Gregorčič pa je pisal izključno v knjižnem jeziku, tu in tam zasledimo starinske izraze.
- ✚ Medtem ko so Kleklove pesmi realistične in vsebujejo jasno versko ali moralno sporočilo, so Gregorčičeve pesmi romantične, kljub obdobju realizma v tistem času. Gregorčičeve pesmi so čustvene, idealizirane, izpovedne, izražajo želje in hrepenenja, Kleklove pa realne in niso idealizirane, veliko bolj opisujejo kritičnost družbenih razmer. V tem je ena večjih razlik njunih domovinskih pesmi. Kleklove pesmi vsebujejo tudi več elementov ljudskega slovstva (preprost jezik, moralni nauki, itd.)
- ✚ Klekl se je pod pesmi podpisoval Srčen, Gregorčiča pa se je prijel izraz Goriški slavček.

Kratek povzetek:

5 INTERVJU

Za dodaten izziv pri raziskovalni nalogi sem opravila intervju s Kleklovim doktorantom, duhovnikom dr. Stanislavom Zverom. Intervju sem opravila elektronsko po e-pošti, g. Zver pa mi je prijazno in z zanimanjem odgovoril na zastavljena vprašanja. Intervju sem opravila z namenom, da bi o Jožefu Kleklu, ki je v slovenskem književnem prostoru manj znan kot Gregorčič, izvedela še več novega, kakšen je bil njegov vpliv na Črenšovce in prekmursko pokrajino, in kako ga ljudje dojemajo danes.

Kleklove pesmi lahko bogatijo in bodrijo prekmurskega človeka še danes

V svoji raziskovalni nalogi osvetlujem Kleklove domovinske pesmi in jih primerjam z Gregorčičevimi. Oba sta živela na slovenskem ozemlju, kjer se je vršil in kazal velik vpliv tujega naroda in jezika na slovenske ljudi. Eden na vzhodu, drugi na zahodu naše dežele, oba duhovnika in velika domoljuba 19. stoletja.

Za globlji uvid v Kleklovo jezikovno in narodnozavedno delo sem Vam, velikemu poznavalcu njegovega literarnega opusa, g. Stanislav Zver, prekmurski duhovnik in rojak, zastavila nekaj vprašanj. Srčno upam in želim, da mi nanje odgovorite.

Za Vaš trud in doprinos k moji nalogi se Vam že vnaprej najlepše zahvaljujem.

Taja Pintarič, učenka 9. b, OŠ I Murska Sobota

1. Kdo je bil za Vas Jožef Klekl? Kako ga dojemate kot človeka?

Še kot otrok se spominjam, kako sta moja stara starša Jožefa Klekla st. (odslej samo Klekl) z veliko spoštljivostjo rada poimenovala »Veliki Klekl«. Mnogo pozneje, ko sem sam stopil (tudi študijsko) v sledi dela in življenja tega človeka, sem sam spoznal, da mu je vzdevek »veliki« upravičeno pripadal. Še več, zame je Klekl ena najmarkantnejših osebnosti prekmurske polpreteklosti, saj pred nas stopa kot rodoljub in kulturni delavec, kot apostol dobrega tiska - izdajatelj in urednik: Marijin list, Novine, Kalendar Srca Jezusovega, Marijikin ogravec ... ; kot pesnik, pisatelj; kot socialni delavec; kot politik – poslanec; predvsem pa kot duhovnik, ki želi postati »vsem vse«. Skratka, dojemam ga kot človeka, ki v služenju Bogu in ljudem želi preseči samega sebe, kar razkrivata tudi njegovo življenjsko vodilo Deus et pauperes (Bog in

ubogi), ter zlatomašno geslo, Ne iščem kar je vašega, ampak vas (2 Kor 12,14); slednje je postalo tudi moje novomašno geslo.

2. Je Jožef Klekl v Vašem domačem kraju pustil kakšne spremembe, novosti, posledice? Kako je njegovo delovanje vplivalo na Črenšovce?

V mojem rodnem kraju (Gomilica) še danes pri nekaterih starih ljudeh živi spomin, kako so hodili na razna srečanja, ki jih je Klekl prirejal v Črenšovcih (tretji red, poverjeniki tiska ...) Seveda je njegovo delo in delovanje izredno vplivalo na črenšovsko župnijo kot tudi na Črenšovce same (ob raznih slovesnostih – recimo obletnice priključitve Prekmurja k matici so privabile množice ljudi, tudi pomembnih dostojanstvenikov cerkvenih in svetnih ... (sezidan je bil Naš dom ... itd.) in s svojo pastoralno dejavnostjo izredno dvignil duhovno življenje v župniji.

3. Kako ste doživeli prenos Kleklovih posmrtnih ostankov z vojaškimi častmi v Črenšovce? Ste se dogodka udeležili?

Priznam, da mi je prenos Kleklovih posmrtnih ostankov iz Murske Sobote v Črenšovce pomenil celo osebno zadoščenje. Tudi to, da je bil pokopan z vojaškimi častmi, kot prvi duhovnik v samostojni Sloveniji. Sam sem bil namreč v Črenšovcih pet let kaplan in mi ni bilo težko zaznavati, še desetletja po njegovi smrti, dela za ljudstvo ob levem bregu Mure, pa naj bo to na narodnostnem, kulturnem ali duhovnem področju. Seveda sem se tega dogodka tudi sam udeležil in tiste dni kot član škofijskega pripravljalnega odbora sodeloval tudi pri raznih drugih »spremljajočih« slovesnostih.

4. Ali bi lahko rekli, da je Klekl zagotovo ena pomembnejših slovenskih osebnosti? Zakaj?

Mirne vesti na vprašanje pritrdim! Klekl sodi med najpomembnejše like slovenske zgodovine, a hkrati – polpreteklost o tem pričuje – zaradi ideoloških nasprotnikov, tudi med najbolj zamolčane in nepriznane. Pa vendar: brez Klekla ne bi bilo tistega razvoja prekmurskega slovenstva, ki je leta 1919 omogočilo združitev prekmurskih Slovencev z matičnim narodom; velike zasluge ima tudi pri agrarni reformi, itd.; da ne omenjam njegovih drugih zaslug za Prekmurce na kulturnem in drugih področjih ...

5. Ali ima v današnjem slovenskem kulturnem prostoru svoje mesto? Kaj menite, ali je današnji mladi rod sploh že slišal zanj?

Po mojem – z ozirom na to, kar je storil za razpon slovenskega nacionalnega in kulturnega obnebjaja, tudi na račun »preganjanja« s strani madžarskega nacionalističnega liberalizma in

šikaniranja naše povojne oblasti – premalo. Žal, koliko vem, je tudi naš sedanji mladi rod premalo seznanjen z našimi »očeti krajine« oziroma z lokalno zgodovino. (Op. Resnicoljubno pa moram priznati, da premalo poznam sodobne, oziroma sedanje osnovnošolske kot tudi srednješolske zgodovinske učbenike.)

6. Menite, da je Jožef Klekl s svojim duhovnim in pisateljskim delom močno vplival na razvoj duhovniškega poklica v Prekmurju in nenazadnje tudi na preprostega prekmurskega človeka? Kako in zakaj?

Nedvomno, brez Klekla ne bi bilo številnih duhovih poklicev, duhovniških in redovniških. Mnogi od teh priznavajo, da so do poklica prišli po zaslugi Klekovega periodičnega časopisja (*Marijin list, Novine ...*). V tridesetih letih prejšnjega stoletja je bilo iz Prekmurja okrog 480 duhovnih poklicev. Veliko je na tem področju »opravil« tudi Kleklov molitvenik *Hodi k Oltarskomi Svetsvi*, ki ga je leta 1911 izdal v 10.000 izvodih in je pošel že v treh letih (Novo izdajo je doživel leta 1923, in 2024). Kako je Klekl vplival na duhovno držo prekmurskega človeka je bilo že, vsaj nekoliko, omenjeno v gornjih točkah, zato naj bežno dodam: s svojim katoliškim tiskom, s takrat dokaj modernimi pastoralnimi prijemi - z raznimi stanovskimi srečanji, kontakt z vojaki, z izseljenci, dijaki, študenti (društvo Zavednost) ... in ne nazadnje, bil je vrsto let »katoliški poslanec«, ki ni iskal sebe, ampak služil predvsem »malemu odrinjenemu človeku«.

7. Menite, da je Klekl s svojimi pogledi in literarnimi dejanji Cerkev izboljševal? Kako Vi dojemate njegov način duhovnega delovanja?

Dober poznavalec Klekla, + škof dr. Jožef Smej, mi je ob neki priliki dejal, s svojim pastoralnim delom je Klekl postal ne samo duhovni voditelj Prekmurja, ampak tudi »župnik« za vse Prekmurje. Res je imel je izredno velik duhovno pozitiven odmev v vseh prekmurskih farah (tudi širše). O tem priča tudi nemalo zapisov v župnijskih kronikah. Sam njegov način pastoralnega dela za tisti čas dojemam kot izredno sodoben (moderen), če recimo pomislim samo na njegovo posredovanje veselega oznanila s tiskom. Danes bi verjetno imel vsaj kakšen podcast ali kaj podobnega ...

8. Ali je bil Jožef Klekl tudi narodni buditelj? Kako je povzdigoval domovino, prekmursko pokrajino, ki je bila v njegovem času pod Ogrsko oblastjo?

Ekspert za Prekmurje na pariški mirovni konferenci dr. Matija Slavič je zapisal, da je Kleklovo najpomembnejše delo izdajanje *Novin*, s katerimi je Prekmurce osveščal v domoljublju in jih pripravljajal na pridružitve k matici leta 1919. Gotovo je ta tednik v narodnostnem pomenu

Kleklovo veliko delo, saj je po njem Klekl »budil in branil narod svoj« tudi v najtežjem odločilnem obdobju po prvi svetovni vojni. Prav tako pa je na duhovno-pastoralnem področju Klekovo najpomembnejše delo mesečnik Marijin list. Prof dr. Štefan Steiner je celo zapisal, da kdor ne pozna Marijinega lista, ne pozna dovolj dobro Klekla.

9. Katera so po Vašem mnenju najpomembnejša dela Jožefa Klekla? Zakaj menite, da so najpomembnejša? Katera so Vam najljubša?

Osebnost najbližje mi je Marijin list, ki je izhajal vse od leta 1904 do 1941 (hvala Bogu imam zbrane skoraj vse številke) in molitvenik Hodi k Oltarskomi Svestvi, oboje namreč izrisuje Kleklovo globoko duhovnost in njegovo požrtvovalno ljubezen do Prekmurja. Seveda nikakor ne morem mimo njegovega »Zagovora«, ki ga je pod »Damoklejevim mečem« madžarskih obtožb pisal na začetku druge svetovne vojne v internaciji na Madžarskem, ki čudovito (medvrstično) razkriva njegovo domoljubje.

10. Kaj bi rekli o njegovih pesmih, ki so zapisane v prekmurščini? O prekmurski simboliki v njih? O njihovi spevnosti in glasbeni izvedbi?

Najprej morem reči, da nisem strokovnjak za poetiko, vendar pa me nekatere njegove pesmi sporočilno in vsebinsko dobesedno prevzamejo, npr. Slovenska Krajina, Materni jezik, Moja zahvala, posebej pa še pesem Ka je Mūra šepetala (o tej pesmi je škof Smej dejal, da bi dal v zameno vse, kar je sam napisal, če bi lahko bil sam njen avtor). Sicer pa so Kleklove pesmi rade »intonirane« na Božjo ljubezen, ki razprostira svoje peruti tudi nad Panonijo ob Muri. Kot izvrstni poznavalec brezčasne prekmurske duše se Klekl, nemalokrat, rad poda na pot zasledovanja Božjih stopinj in jih najdene in osvojene nudi na vpogled v lirični izpovednosti. V tej »govorici« pa se – pri Kleklu pesniku - tipa tudi razpon, ko ob spoznanju Božje bližine včasih vzhičeno izkipi ali pa se ogrne s plaščem otožnosti, ko sreča pri stopinjah ljudi pozabljene dedne (duhovne) časti (simbolika: cimprana hiša, slamnata streha ...). Skratka njegove pesmi nosijo sen dežele ob Muri in sanje prekmurske duše. Nekaj jih je že objelo naročje glasbe; prepričan pa sem, da premalo ...

11. S čim nas lahko Klekl najprej in neposredno nagovori v svoji poeziji?

Na zadnje vprašanje odgovarjam dokaj kratko, in sicer z verzom pesnika Marka Pavčka, sina Toneta Pavčka: »To ni nobena pesem, to je ena sama ljubezen!« Res je, Kleklove pesmi so po vsebini in izrazu ena sama LJUBEZEN.

Slika 25: Duhovnik dr. Stanislav Zver

Vir: (https://www.facebook.com/photo/?fbid=946849397483259&set=pb.100064746218766.-2207520000&locale=sl_SI, pridobljeno 28. 1. 2025)

5.1 Analiza intervjuja

- ✚ Iz intervjuja je razvidno, da dr. Stanislav Zver Jožefa Klekla globoko spoštuje in meni, da so imela njegova dela (bodisi pesniška bodisi duhovna) ogromen vpliv na razvoj prekmurske kulture. Pravi, da je njegovo delovanje pripomoglo k boljšemu zavedanju le-te in je vplivalo na več področij. Lahko rečemo, da se njegovo delo še bolj ceni danes, ko lahko na njegova ravnanja gledamo tudi z drugačnega vidika, z več znanja. Klekl je bil tudi tisti, ki ni skrbel le za prekmursko, domačo besedo, apmak tudi za slovenski jezik.
- ✚ Dr. Stanislav Zver označi Klekla kot eno najpomembnejših prekmurskih osebnosti zaradi njegovih prizadevanj, prepričanj in verskega ter kulturnega ozaveščanja. Prav tako je imel ključno vlogo pri priključitvi Prekmurja z matičnemu narodu ter razvoju duhovniškega poklica v Prekmurju. Pri svojem delovanju je Klekl pogosto imel v mislih tudi izseljence.

- ✚ Klekl je tudi skozi časopise in druga dela širil domoljubje in o njem ozaveščal ljudi ter jim omogočil boljše duhovno življenje. G. Zver poudarja, da je Klekl z izdajanjem *Novin* prebujal narodnostno zavedanje in pripravljaj ljudi na pridružitve k matičnemu narodu.
- ✚ Kleklovo delovanje v Črenšovcih je pomembno oblikovalo življenje župnije, pri čemer je imel velik vpliv na lokalno duhovnost in organiziral številna družabna ter verska srečanja, ki so okrepila narodnostno in kulturno zavedanje.
- ✚ Dr. Zver opisuje prenos Kleklovih posmrtnih ostankov kot osebno izpolnitev in priznanje. Meni, da si je Klekl naziv nedvomno zaslužil in je na to ponosen.
- ✚ Intervjuvanec, dr. Stanislav Zver, hkrati misli, da je Klekl premalo prepoznan v današnjem slovenskem kulturnem prostoru, zlasti med mlajšimi generacijami, ki pogosto niso seznanjene z njegovim življenjem in delom, kar obžaljuje.
- ✚ Kot Kleklova ključna dela g. Zver izpostavi *Marijin list* in *Hodi k Oltarskomi Svestvi*. Pove tudi, da so njegove pesmi, zapisane v prekmurščini izjemno simbolne in nosijo globoko ljubezen do domovine.
- ✚ Kot zaključek g. Zver omeni, da Kleklove pesmi predstavljajo eno samo ljubezen, saj so polne predanosti Bogu in ljudem ter odražajo globoko ljubezen do domovine in prekmurske kulture. Tako menijo tudi nekateri drugi poznavalci Kleklovih del.

6 ZAKLJUČEK

Med izdelavo raziskovalne naloge sem se naučila ogromno novega o zgodovini slovenske književnosti. Globlje, kot sem se spuščala v temo, več stvari mi je bilo jasnih in spoznala sem, zakaj je domoljublje v literaturi tako pomembno za razvoj domače kulture. Ugotovila sem, da nas domača kultura spremlja že od nekdanj, od ljudskega slovstva in srednjeveških rokopisov v stari slovenščini do Primoža Trubarja, Valentina Vodnika in Franceta Prešerna in vse do današnjih piscev.

Z raziskovanjem in poglobljenim delom sem prišla do spoznanja, da so v zgodovini pomembno kulturno vlogo v kraju in pokrajini nosili predvsem izobraženi duhovniki, ki so čutili globoko povezanost s preprostim človekom. To bi lahko zagotovo bil tudi izziv za nadaljnje raziskovanje, saj so dela naših prekmurskih avtorjev premalo znana. Že med samim pisanjem raziskovalne naloge sem zasledila tudi ideje in dela drugih pomembnih ljudi, ki so delovali in vplivali na dogajanje v Prekmurju (npr. Franc Ivanocy kot duhovnik, pozneje pa tudi drugi, ki niso bili duhovniki, npr. pisatelja Miško Kranjec, Ferdo Godina).

Ugotavljam, da država Cerkev in verne ljudi daje na stranski, drugorazredni tir, kot bi se jih bala, toda prav ti ljudje so predvsem v preteklosti, ko je velika večina ljudi bila veri bolj naklonjena, imeli neverjeten in nepozaben vpliv v najtežjih trenutkih nekega naroda.

Vsi kulturniki in kulturnice, pa ne le književniki, so pripomogli, da lahko danes govorimo slovenski jezik in svobodno širimo svoja prepričanja in običaje. Zato v prihodnosti še naprej širimo kulturo. Čeprav so v družbi nemalokrat zanemarjeni, spodbujajmo umetniške poklice, domače pesnike, pisatelje, dramatike, pevce in glasbenike, slikarje in kiparje, dramske igralce, plesalce in mnoge druge, saj so prav oni tisti, ki so najbolj pripomogli k nastanku in obstoju naše majhne, a prelepe domovine Slovenije.

Med izdelavo naloge sem poglobila tudi literarnovedno znanje in si dokazala, da zmorem zastavljeno delo pripeljati do konca, česar sem zelo vesela.

Ugotovitve glede hipotez:

1. V Gregorčičevih in Kleklovih domovinskih pesmih se odraža duhovniški poklic.

POTRJENA

Oba pesnika vključujeta v domovinske pesmi verske motive in simboliko, toda Klekl v primerjavi z Gregorčičem precej več.

2. Gregorčičeve domovinske pesmi so poznane v celotnem slovenskem prostoru, Kleklove pa le v Prekmurju.

POTRJENA

Gregorčič je bil veliko sodeloval in bil prijatelj mnogih slovenskih književnikov v času realizma; naj omenim le Josipa Jurčiča, Josipa Stritarja, Antona Aškerca, Janka Kersnika. Objavil je pesniške zbirke, ki so bile zelo dobro sprejete kljub kririki katoliških krogov.

3. Gregorčičeve domovinske pesmi so bolj otožne od Kleklovih zaradi njegovega nezadovoljstva v duhovniškem poklicu in močnega vpliva Italijanov na Primorsko.

POTRJENA

Tudi to hipotezo potrjujem, saj se v Gregorčičevih pesmih čuti njegova romantična duša, njegov otožni duh zaradi ujetosti v duhovniški poklic. Ravno tako pa močan pritisk Italijanov na Primorsko.

4. Oba pesnika pišeta pesmi tudi v narečju.

OVRŽENA

Ta hipoteza ne drži, saj Gregorčič piše v slovenskem knjižnem jeziku tedanjega časa, v Kleklovih pesmih pa prevladuje prekmursko narečje, to pa zaradi zgodovinske oblasti Madžarov nad Prekmurjem in tudi zaradi geografske oddaljenosti od matičnega naroda. Klekl je pisal v prekmurskem jeziku, ki je sicer bil takrat izoblikovan kot knjižni jezik na osnovi prekmurskega narečja, a je po mnenju strokovnjakov preveč odstopal od knjižne norme.

7 LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

- Škulj, Edo (1995). Kleklov simpozij v Rimu. Celje: Mohorjeva družba.
- Zver, Stanislav (2001). Jožef Klekl: prekmurski Čedermac. Koper: Ognjišče.
- Zver, Stanislav (2019). Tebi, Slovenska krajina – ob 100-letnici združitve z matičnim narodom: slovastvo Jožefa Klekla st. (1874–1948) v medvojnih dokumentih (1941–1945) v luči predvojnih dogodkov. Maribor: Ognjišče, Slomškova založba.
- Štumpf, Peter (2006). Jožef Klekl st. (1874-1948) kot publicist v prizadevanju za ohranitev katoliške vere v Slovenski krajini (Prekmurju): doktorska disertacija. Ljubljana: Salve.
- Sivec, Ivan (2019). Simon Gregorčič v črticah, pesmih in slikah. Ljubljana: Karantanija.
- Slovenska krajina, mili moj dom (2014). Črenšovci: Kulturno-turistično društvo.
- Fortunat Černilogar, Damjana (2024). Simon Gregorčič – Soški slavec: ob 180- obletnici rojstva pesnika Simona Gregorčiča (1844–1906). Tolmin: Tolminski muzej.
- Kepic Mohar, Alenka (2007). Šolski album slovenskih književnikov. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Honzak, Mojca (2017). Skrivno življenje besed: Berilo za deveti razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Honzak, Mojca (2002). Dober dan, književnost: Priročnik za učence osnovnih šol. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Vestnik, št. 42, str. 1, letnik 2024.
- F. Gomilšek, Po trpeči ljubezni k svobodi, v Slovenec 57, 1927: 186, 4.

VIRI

- Izbrane domoljubne pesmi Jožefa Klekla in Simona Gregorčiča iz različnih pisnih virov, Gregorčičevih Poezij, iz Novin in Marijinega lista.
- Zasebno elektronsko pismo z odgovori dr. Stanislava Zvera, 10. 2. 2025.

SPLETNI VIRI

- <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-8IYCYIR2/5f996741-4642-4d56-bc93-6b7acd653f4e/PDF>, pridobljeno 3. 1. 2025.
- <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZAAE86DE/c812a804-3836-46d8-a1e1-757d8a146d00/PDF>, pridobljeno 3. 1. 2025.
- <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-EODWDIRD/4af307ac-223e-41e8-ad3e-4de734bf337e/PDF>, pridobljeno 3. 1. 2025.
- <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=%2A>, pridobljeno 30. 1. 2025.
- <https://www.obcina-crenovci.si/objava/311083>, pridobljeno 3. 1. 2025.
- <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi214068/>, pridobljeno 3. 1. 2025.
- https://www.tol-muzej.si/vrsno/gregorcic/slo/pot_zivljenjepis.html, pridobljeno 8. 1. 2025.
- <https://www.druzina.si/clanek/vstopili-smo-v-kleklovo-let-ampak-kdo-je-klekl>, pridobljeno 21. 1. 2025.
- <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/dr-franc-ivanocy-prekmurski-narodni-buditelj/>, pridobljeno 16. 2. 2025.
- <https://vestnik.svet24.si/clanek/aktualno/predsednica-polozila-venec-ob-spomeniku-jozefa-klekla-v-crenovcih-1300378>, pridobljeno 16. 2. 2025.
- https://www.facebook.com/photo/?fbid=946173957550803&set=pb.10006474621876.6.-2207520000&locale=sl_SI, pridobljeno 16. 2. 2025.
- <https://www.tol-muzej.si/razstave/stalne-razstave/rojstna-hisa-simona-gregorcica>, pridobljeno 16. 2. 2025.
- <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-BUEHGGA2>, pridobljeno 16. 2. 2025.
- <https://ivan.sivec.net/portfolio-items/simon-gregorcic-izslo-septembra-2019-2/>, pridobljeno 16. 2. 2025.
- <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DVYPP4PV>, pridobljeno 16. 2. 2025.
- https://www.kamra.si/print/?show_images=0&post_item_id=287706, pridobljeno 16. 2. 2025.
- <https://www.letsgoslovenia.si/spust-po-reki-muri-od-sladkega-vrha-do-legrada/>, pridobljeno 16. 2. 2025.
- https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Raba_pod_Dobczycami.jpg, pridobljeno 16. 2. 2025.

- https://www.metropolitan.si/media/cache/upload/Photo/2020/06/26/pomurje-prekmurje-mura-murska-sobota-izlet6_biggalleryimage.jpg, pridobljeno 17. 2. 2025.
- <https://visitpomurje.eu/aktualno/unesco-zascita-in-reka-mura>, pridobljeno 17. 2. 2025.
- <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-EODWDIRD/4af307ac-223e-41e8-ad3e-4de734bf337e/PDF>, pridobljeno 17. 2. 2025.
- <https://www.soca-river.com/si/bovec/reka-soca.html>, pridobljeno 17. 2. 2025.
- <https://novimatajur.it/attualita/posocje-tra-il-2017-ed-il-2018-quasi-cento-residenti-in-meno.html>, pridobljeno 17. 2. 2025.
- <https://zakladnicazgodovine.si/product/muljava-rojstna-hisa-josip-jurcica/>, pridobljeno 17. 2. 2025.
- <https://www.youtube.com/watch?v=Z0XuOA7TDbc>, pridobljeno 19. 2. 2025.
- <https://www.youtube.com/watch?v=xPJsXQfGhv4>, pridobljeno 19. 2. 2025.
- <https://www.youtube.com/watch?v=IRzniFxU7Qw>, pridobljeno 20. 2. 2025.
- <https://www.youtube.com/watch?v=i8Urzfe3itA>, pridobljeno 20. 2. 2025.
- <https://qr.me-qr.com/PjPex8M8>, pridobljeno 20. 2. 2025.
- <https://szlovenszkekrajina.wordpress.com/2011/02/10/jozef-klekl-st/>, 28. 1. 2025).
- <https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obletnica-meseca/1920-jozef-klekl-st>, pridobljeno 25. 1. 2025).